

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2020 m. gruodžio 16 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės, Danguolės Bublienės (pranešėja) ir Birutės Janavičiūtės (kolegijos pirmininkė), teismo posėdyje kasacinio rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovo **Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos, atsakovų J. I. ir Trakų istorinio nacionalinio parko direkcijos** kasacinius skundus dėl Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. vasario 11 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos ieškinį atsakovams J. I., Trakų rajono savivaldybei, Trakų rajono savivaldybės administracijai, Trakų istorinio nacionalinio parko direkcijai, Z. B. dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo; trečiasis asmuo Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių kaltų asmenų pareigą prisidėti prie statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo kompensavimo, statybos padarinių pašalinimo kompensavimo naštos paskirstymą, taip pat proceso teisės normų, reglamentuojančių sąlyginį sprendimą ir absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą, kai teismas nusprendžia dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialinių teisų ir pareigų, aiškinimo ir taikymo.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2010 m. spalio 6 d. nutartimi paliko nepakeistą Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 6 d. sprendimą, kuriuo buvo patenkintas Vilniaus apygardos vyriausiojo prokuroro, ginančio viešąjį interesą, ieškinys ir: 1) panaikintas Trakų rajono savivaldybės tarybos 2004 m. gruodžio 30 d. sprendimas Nr. S1-382 „Dėl žemės sklypo Trakų m. (*duomenys neskelbtini*)“, detaliojo plano, reg. Nr. 010793000225, dalinio pakeitimo tvirtinimo“; 2) panaikintas Trakų rajono savivaldybės administracijos 2005 m. kovo 8 d. išduotas statybos leidimas Nr. AS1-38, suteikiantis teisę statytojams J. I. ir VŠĮ „Šėlos parkas“ žemės sklype Trakuose (*duomenys neskelbtini*), statyti regyklą, administracinių ir poilsio (gyvenamųjų) patalpų pastatą, sanitarijos ir higienos pastatą A, sanitarijos ir higienos pastatą B, pagalbinį pastatą (klėtį ir malkinę), veterinarijos punktą su inkubatoriumi, ūkinį pastatą (daržinę ir tvartą), septynis kietaštos palapines, leptą, apėjimo taką; 3) nutraukta Lietuvos valstybės, atstovaujamos Vilniaus apskrities viršininko administracijos (nuomotojo), ir J. I. (nuomininko) 2004 m. balandžio 30 d. sudaryta valstybinės žemės nuomos sutartis Nr. 025, kurią nuomininkui J. I. išnuomos 30 000 kv. m ploto žemės sklypas (kadastro Nr. (*duomenys neskelbtini*), esantis Trakuose, (*duomenys neskelbtini*)).
- Teismai nustatė, kad UAB „Kristiana“ ir atsakovas J. I. 2002 m. rugpjūčio 23 d. sudarė nekilnojamojo turto dovanojimo su sąlyga sutartį, pagal kurią UAB „Kristiana“ perdavė J. I. nuosavybės nekilnojamąjį turtą – siurblyną (unikalus Nr. (*duomenys neskelbtini*)) Trakuose, (*duomenys neskelbtini*). Statinys yra 30 000 kv. m valstybinės žemės sklype, neįregistruotame Nekilnojamojo turto registre. Trakų rajono savivaldybės tarybos 2000 m. rugsėjo 28 d. sprendimu Nr. 133 patvirtintas nurodyto sklypo detalusis planas. Trakų rajono savivaldybės meras 2001 m. balandžio 17 d. potvarkiu Nr. 190 nustatė žemės sklypo naudojimo būdą – vandenvietei ir grėžiniams įrengti bei eksploatuoti. Sklypas 2004 m. vasario 17 d. įregistruotas Nekilnojamojo turto registre Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. lapkričio 21 d. nutarties pagrindu. Vilniaus apskrities viršininko administracija ir atsakovas J. I. 2004 m. balandžio 30 d. sudarė valstybinės žemės nuomos sutartį dėl 30 000 kv. m sklypo Trakuose, (*duomenys neskelbtini*), nuomos (ne ilgiau kaip 70 metų). Sutartyje nustatyta, kad žemės sklypo pagrindinė tikslinė naudojimo paskirtis, žemės naudojimo būdas ir pobūdis – ne žemės ūkio, požeminio vandens telkiniams eksploatuoti. Vilniaus apskrities viršininko administracijos 2004 m. birželio 15 d. raštu atsakovas J. I. ir Trakų rajono žemėtvarkos skyrius informuoti, kad, pakeitus žemės sklypo pagrindinę tikslinę naudojimo paskirtį, žemės naudojimo būdą ar pobūdį, sklypo nuomotojas sklypo nuomos sutartį turi nutraukti prieš terminą. Trakų rajono savivaldybės tarybos 2004 m. gruodžio 30 d. sprendimu Nr. S1-382 patvirtintas detaliojo plano sprendimus buvo pakeistas minėto žemės sklypo dalies naudojimo būdas į komercinės paskirties ir smulkaus verslo teritorijos, o naudojimo pobūdis – teritorijos poilsio ir turizmo informacijos, pramogų centrų, koncertų, parodų, teatrų ir kitoms komerciniams objektams statyti, įrengti ir eksploatuoti. Trakų rajono savivaldybės administracija 2005 m. kovo 8 d. išdavė statybos leidimą Nr. AS1-38 statytojams atsakovams J. I. ir VŠĮ „Šėlos parkas“, suteikiantį teisę žemės sklype Trakuose, (*duomenys neskelbtini*), statyti apžvalgos aikštelę (regyklą), administracinių ir poilsio (gyvenamųjų) patalpų pastatą, sanitarijos ir higienos pastatą, pagalbinį pastatą (klėtį ir malkinę), veterinarijos punktą su inkubatoriumi, ūkinį pastatą (daržinę ir tvartą), kietaštos palapines, leptą ir apėjimo taką.
- Nurodytuose įsiteisėjusiose teismų procesiniuose sprendimuose konstatuota, kad žemės sklypas yra Trakų istorinio nacionalinio parko zonoje, o ši tvarkoma pagal TINP planavimo schemą; žemės sklype pastatyti ilgalaikio poilsio kategorijai priskirti statiniai, o pagal TINP planavimo schemą žemės sklype nenurodyta naujų rekreacinių (poilsio) įstatų statyba bei esančių pėtotė.
- Civilinėje byloje Nr. 2-77-231/2013 Trakų rajono apylinkės teismo 2013 m. lapkričio 13 d. sprendimu nuspręsta: įpareigoti J. I. ir VŠĮ „Šėlos parkas“ per vienerius metus nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos J. I. ir VŠĮ „Šėlos parkas“ iššomis nugriauti žemės sklype Trakuose, (*duomenys neskelbtini*), pastatytus statinius (toliau – ir Statinius) ir sutvarkyti statybvietę; nustatyti, kad J. I. ir VŠĮ „Šėlos parkas“ neįvykdžius nurodyto įpareigojimo per teismo nustatytą vienerių metų terminą, Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos (toliau – ir Inspekcija) turi teisę Statinius nugriauti ir sutvarkyti statybvietę, išlaidų atlyginimą išieškoti iš J. I. ir VŠĮ „Šėlos parkas“. Trakų rajono apylinkės teismo 2013 m. lapkričio 13 d. sprendimas buvo paliktas nepakeistas, patikrinus jo pagrįstumą ir teisėtumą tiek Vilniaus apygardos teismo 2015 m. sausio 19 d. nutartimi, tiek Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 30 d. nutartimi.
- Trakų rajono apylinkės teismas 2017 m. balandžio 27 d. nutartimi ir Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2017 m. spalio 18 d. nutartimi netenkino pareiškėjo J. I. prašymo atnaujinti procesą civilinėje byloje Nr. 2-77-231/2013. Šias nutartis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2018 m. birželio 20 d. nutartimi paliko nepakeistas, pažymėjusi, kad teismai pagrįstai atsisakė atnaujinti procesą pareiškėjo nurodytu Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir **CPK**) 366 straipsnio 1 dalies 2 punkto pagrindu, tačiau atnaujino procesą pagal **CPK 366 straipsnio** 1 dalies 1 punktą ir grąžino bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti pakartotinai pagal proceso atnaujinimo pagrindų apibrėžtas ribas, t. y. sprendžiant dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo pagal Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 28° straipsnio 2 dalies 2 punktą (2011 m. gegužės 26 d. įstatymo Nr. XI-1427 redakcija) nustatyti kaltus dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo asmenis, kurių iššomis turi būti nugriautas neteisėtai pastatytas statinys, jų atsakomybės lūpsnį ir spręsti dėl proporcingos statybos padarinių naštos paskirstymo.
- Atnaujinus procesą, ieškovė Inspekcija patikslintu ieškiniu prašė įpareigoti J. I. solidaromis savo bei Trakų rajono savivaldybės, Trakų rajono savivaldybės administracijos, Trakų istorinio nacionalinio parko direkcijos, Z. B. iššomis vykdyti Trakų rajono apylinkės teismo 2013 m. lapkričio 13 d. sprendimą, t. y. per teismo nustatytą terminą nugriauti neteisėtai pastatytus statinius ir sutvarkyti statybvietę, taip pat nurodyti, kad J. I. neįvykdžius minėto įpareigojimo per nustatytą terminą, ieškovė turi teisę pati nugriauti statinius ir sutvarkyti statybvietę, reikiamų išlaidų atlyginimą išieškoti iš atsakovo J. I..

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

- Vilniaus regiono apylinkės teismas 2019 m. balandžio 8 d. sprendimu ieškinį tenkino iš dalies: kaltais dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo asmenimis pagal Statybos įstatymo 28° straipsnio 2 dalies 1 punktą (2011 m. gegužės 26 d. įstatymo Nr. XI-1427 redakcija) pripažino Trakų rajono savivaldybę ir Trakų rajono savivaldybės administraciją, kurių atsakomybės lūpsnis sudaro 40 procentų, J. I., kurio atsakomybės lūpsnis sudaro 20 procentų, Trakų istorinį nacionalinį parką, kurio atsakomybės lūpsnis sudaro 20 procentų, bei Inspekciją, kurios atsakomybės lūpsnis sudaro 20 procentų įpareigoję J. I. proporcingai pagal nustatytą atsakomybės lūpsnį kaltų asmenų lūpsnius vykdyti Trakų rajono apylinkės teismo 2013 m. lapkričio 13 d. sprendimą civilinėje byloje Nr. 2-77-231/2013 ir per teismo nustatytą terminą nustatyti būdą pašalinti neteisėtus statybos padarinius, t. y. nugriauti Trakuose, (*duomenys neskelbtini*), pastatytus statinius ir sutvarkyti statybvietę; nustatė, kad J. I. neįvykdžius nurodyto įpareigojimo, Inspekcija turi teisę pati nugriauti Statinius ir sutvarkyti statybvietę, reikiamų išlaidų atlyginimą išieškoti iš nustatytų kaltų dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo asmenų proporcingai pagal nustatytą jų atsakomybės lūpsnį.
- Teismai nustatė, kad 2004 m. gruodžio 30 d. sprendimą dėl detaliojo plano patvirtinimo priėmė Trakų rajono savivaldybės taryba, prieš tai detalijų planą suderinus Trakų rajono savivaldybės administracijos Nuolatinės statybos komisijai 2004 m. rugsėjo 28 d. teritorijų planavimo dokumento derinimo protokolu, kuriam pritarė Trakų istorinio nacionalinio parko direkcija ir Trakų rajono savivaldybės administracija, ir gavus teigiamą patikrinimo išvadą, kurią parengė Vilniaus apskrities viršininko administracijos Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros departamentas. 2005 m. kovo 8 d. statybos leidimą išdavė Trakų rajono savivaldybės administracija, kuri prieš tai 2005 m. sausio 5 d. išdavė projektavimo sąlygų sąvadą, kurio pagrindu parengtas statinių techninis projektas buvo suderintas Trakų rajono savivaldybės administracijos Nuolatinės statybos komisijos 2005 m. kovo 1 d. projekto derinimo protokolu, suderinus jį su Trakų istorinio nacionalinio parko direkcija.
- Teismas pažymėjo, kad minėti juridiniai asmenys, pagal kompetenciją būdami atsakingais asmenimis už statybą leidžiančių dokumentų išdavimą, t. y. privalantys patikrinti, suderinti, patvirtinti teritorijos detalijų planą, patikrinti statinio projektą ir įgaliojti išduoti statybą leidžiantį dokumentą, atsako ir už teisės aktus nustatytas tvarkos pažeidimus, todėl darytina išvada, jog būtent šios institucijos netinkamai taikė teisės normas, pažeidė įstatymų reikalavimus ir nepagrįstai priėmė sprendimus patvirtinti detalijų planą, išduoti statybą leidžiančius dokumentus. Todėl teismas nusprendė, kad Statybos įstatymo 28° straipsnio 2 dalies 1 punkte nurodyti kalti asmenys, kurių iššomis turi būti nugriautas neteisėtai pastatytas statinys, yra šie juridiniai asmenys – atsakovai Trakų rajono savivaldybė, Trakų rajono savivaldybės administracija, Trakų istorinio nacionalinio parko direkcija ir ieškovė Inspekcija. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutartyje padaryta rašymo apsinikimo klaida nurodant Statybos įstatymo 28° straipsnio 2 dalies 2 punktą, o ne 1 punktą.
- Teismo vertinimu, visus galutinius sprendimus, kurių prieštaravimas aukštesnės galios teisės aktams buvo nustatytas įsiteisėjusiais teismų sprendimais (dėl detaliojo plano dalinio pakeitimo, dėl statybos leidimo išdavimo), priėmė Trakų rajono savivaldybė ir Trakų rajono savivaldybės administracija. Būtent šios institucijos turėjo užtikrinti savo išduodamų aktų teisėtumą ir pagrįstumą. Tačiau, priimdamos minėtus aktus, Trakų rajono savivaldybė ir Trakų rajono savivaldybės administracija (jos pareigūnai) pažeidė Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo 13 straipsnio 2 dalies 4 punktą, TINP planavimo schemos sprendinius, TINP individualių apsaugos reglamentą, ir tai tiesiogiai lėmė neteisėto leidimo išdavimą, neteisėtos statybos padarinių atsiradimą (tiesioginis priežastinis ryšys).
- Kiti teismo nustatyti kaltų asmenų veiksmai tik netiesiogiai lėmė neteisėtai išduoto statybos leidimo priėmimo procesą. Teismo vertinimu, atsakovo J. I. veiksmai, pasireiškę teritorijų planavimo organizavimu, iniciatyva gauti statybą leidžiantį dokumentą žinant, kad statyti statinius sudarytoje ginčo žemės sklypo valstybinės žemės nuomos statyboje nebuvo numatyta, ieškovės Inspekcijos teigiamas patikrinimo išvados teikimas, atsakovės Trakų istorinio nacionalinio parko direkcijos pritarimas projekto derinimo protokolams, specialiųjų sąlygų ginčo detalijam planui rengti išdavimas, teismo prejudiciniai sprendimai panaikintų aktų priėmimą paveikė netiesiogiai ir mažesne dalimi (netiesioginis priežastinis ryšys).
- Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo (aktuali redakcija) 27 straipsnyje nustatyta, kad prieš teikiant tvirtinti bendrojo, specialiojo ir detaliojo teritorijų planavimo dokumentų sprendinius turi būti nustatyta tvarka apsvaistyti, suderinti su atitinkamo lygmens galiojančiais teritorijų planavimo dokumentais, įregistruotais Atliekų planavimo dokumentų registre, bei turi turėti planavimo sąlygas išdaviusių institucijų motyvuotas išvadas dėl parengtų teritorijų planavimo dokumentų sprendinių derinimo; patikrinti valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą atliekančioje institucijoje. Toks reglamentavimas, teismo vertinimu, eliminuoja plano rengėjo, nagrinėjamo atveju Z. B., atsakomybę.
- Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, 2020 m. vasario 11 d. nutartimi išnagrinėjusi civilinę bylą pagal ieškovo J. I., Trakų rajono savivaldybės, Trakų rajono savivaldybės administracijos bei Trakų istorinio nacionalinio parko direkcijos apeliacinius skundus, Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. balandžio 8 d. sprendimą paliko nepakeistą.
- Kolegija iš esmės sutiko su pirmosios instancijos teismo išvadomis ir papildomai pažymėjo, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi iš naujo nagrinėti buvo perduoti šie statybų leidimo sklype padarinių šalinimo (neteisėtai pastatytų statinių nugriovimo) naštos paskirstymo turį kaltų asmenų klausimai.
- Kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas, atsižvelgdamas į ieškovo (Lietuvos valstybės, atstovaujamos Inspekcijos) kaltę, pagrįstai 20 procentų sumažino bendrą visiems atsakovams tenkančią statinio nugriovimo išlaidų sumą ir toks teismo sprendimas visiškai atitinka Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – **CK**) 6:282 straipsnio nuostatas, o iš kokių lėšų bus finansuojamas minėtos valstybės išlaidos, turės būti sprendžiama įstatymo nustatyta tvarka. Nustačius, kad nagrinėjamu atveju Inspekcija ieškinį reikė valstybės vardu, o teismas ieškinį tenkino iš dalies, kolegija atmėtė argumentus dėl ieškimo ribų peržiūros, **CPK 265 straipsnio** 2 dalies nuostatą ir rungimosi, dispozityvumo bei šalių procesinio lygybės principų pažeidimo.
- Kolegija atmėtė atsakovo J. I. argumentus, kuriuos jis nesutiko su savo kaltės konstatavimu. Kasacinis teismas yra išaiškėjęs, kad privatus asmens kaltės įrodymu gali būti, pvz., aiškus teisės aktuose įtvirtintas reguliavimas, kuris asmeniui buvo (turėjo būti) žinomas, privatus asmens veiksmai ginčijamo valdžios institucijų akto priėmimo metu, netiesėti susitarimai su valdžios atstovais ir pan. Nustatyta, jog atsakovui J. I. buvo žinoma, kad valstybinės žemės nuomos statyboje nenurodyta galimybė keisti išnuomoto žemės sklypo pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį, naudojimo būdą ir (ar) pobūdį ir statyti statinius, todėl, 2004 m. birželio 28 d. priitarant perėmęs ginčo žemės sklypo detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teisę ir pareigas, turėdamas teisinį išsilavinimą, jis suprato, kad ginčo sklypo planavimo tikslas, taip pat jo, kaip statytojo, vykdomi statybos darbai priklauso Trakų istorinio nacionalinio parko planavimo schemos bei Saugomų teritorijų įstatymo nuostatomis ir pažeidžia valstybinės žemės nuomos sutarties nuostatas.
- Kolegija pažymėjo, kad dėl nuolat kintančių statybos darbų kainų nėra galimybės nustatyti tikslios statiniams griauti reikalingos sumos, taip pat ji sutiko su pirmosios instancijos teismo nuomone, kad nagrinėjamu atveju yra aktualios Statybos įstatymo 28° straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostatos.
- Kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad Teritorijų planavimo įstatymo 27 straipsnio nuostatos sudaro pagrindą spręsti nesant teisinio priežastinio ryšio tarp atsakovės Z. B. veiksmų rengiant detaliojo plano dalinio

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

20. Kasaciniu skundu ieškovė Inspekcija prašo panaikinti Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. vasario 11 d. nutarties ir Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. balandžio 8 d. sprendimo dalis, kuriose nustatyta Inspekcijos kaltė ir pareiga 20 proc. finansuoti statinių griovimo darbus bei atnaujinti ieškinių reikalavimus DĮZ. B., bei dėl šios dalies priimti naują sprendimą – nustatyti, kad Z. B. atsakomybės laipsnis sudaro 20 proc., pašalinti Inspekciją iš kaltų asmenų sąrašo, o kitių teismų procesinių sprendimų dalį palikti nepakeistą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 20.1. Inspekcijos civilinę atsakomybę dėl neteisėtai išduoto statybą leidžiančio dokumento teismai siejo su kito juridinio asmens, t. y. Vilniaus apskrities viršininko administracijos, 2004 m. lapkričio 10 d. teritorijų planavimo dokumento patikrinimo akto Nr. 534 išdaviu. Inspekcija nuo 2010 m. sausio 1 d. iš esmės perėmė apskrinių viršininkų administracijų iki tol vykdytas teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros funkcijas. Be to, pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. rugsėjo 29 d. nutarimo Nr. 1054 „Dėl valstybės ir Vyriausybės atstovų teismuose nustatymo“ 3.30 punktą Inspekcija valstybei atstovauja bylose dėl apskrinių viršininkų priimtų sprendimų atliekant pirmiau nurodytas funkcijas, t. y. teismuose ginčiuose proceso dalyvių laikoma Lietuvos valstybė, o Inspekcija – tik jos atstovė, bet ne savarankišku proceso dalyviu. Dėl to Inspekcijai negali būti taikoma civilinė atsakomybė dėl apskrinių viršininko administracijos, t. y. kito asmens, veiksmų, kuriuos atlieka Inspekcija nedalyvaujant ir šio asmens atsakomybės neperėmė jokių pagrindų.
- 20.2. Teismai, nustatydami įpareigojimą Inspekcijai skirti savo biudžeto lėšų statinių griovimo išlaidoms padengti, pažeidė Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusių dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausbei įstatymo 2 straipsnio 1 dalies, 2 dalies 1 punktą ir 5^ą straipsnį, taip pat [CPK 6.246–6.249](#) straipsnių ir 6.271 straipsnio 1 dalies nuostatas. Pagal nurodytas teisės normas atsakomybė už valdžios institucijų veiksmus sukeltą žalą turėtų tekti valstybei ir žala turėtų būti kompensuojama iš Teisingumo ministerijos valdomų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų.
- 20.3. Egzistuojanti teismų praktika dėl kaltų asmenų, kurių lėšomis turi būti šalinami neteisėtų statybą leidžiančių dokumentų pagrindu atsiradę statybos padariniai, yra nevienoda. Bendrosios kompetencijos teismuose (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 23 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-201-695/2018; 2018 m. birželio 20 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-915/2018) kaltais asmenimis nurodomos institucijos, o ne Lietuvos valstybė. Administraciniai teismai, sprenddami atsakomybės už žalą dėl neteisėtai išduoto statybą leidžiančių dokumentų klausimus, atsakovu nurodo Lietuvos valstybę, o jai atstovauja atitinkamos atsakingos institucijos (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. gegužės 19 d. nutartį administracinėje byloje [Nr. A-578-556/2015](#)).
- 20.4. Pagal [CPK 265](#) straipsnį 2 dalį sprendime neleidžiama peržengti byloje pareiktų reikalavimų, išskyrus [CPK](#) nurodytus atvejus. Inspekcija ieškiniu prašė teismo atsakovus pripažinti kaltais dėl neteisėtų statybą leidžiančių dokumentų išdavimo, kurių pagrindu buvo sukurti statybos objektai, ir įpareigojo šiuos nugriauti kaltų asmenų lėšomis. Pirmosios instancijos teismas peržengė byloje pareiktus reikalavimus, nustatydams įpareigojimą ieškovei Inspekcijai padengti 20 procentų sumas, reikalingas neteisėtiems statiniams nugriauti, o apeliacinės instancijos teismas nenurodė argumentų, pagrindžiančių ieškiniu ribų peržengimą ir valstybei tenkančios atsakomybės taikymą Inspekcijai.
- 20.5. Nesant ieškiniu ar priešieškiniu pareiktų reikalavimų Inspekcijai ar valstybei, Inspekcija nežinojo, kad teismo sprendimą jai gali būti nustatomi įpareigojimai, todėl negalėjo įgyvendinti vieno esminių civilinio proceso principų – nungtybiškumo principo, pateikti atitinkamų įrodymų ir argumentų.
- 20.6. Byloje nėra surinkta jokių įrodymų, kad Inspekcija dalyvavo susiklosčiusiose teisiniuose santykiuose, nenustatytas jos civilinės atsakomybės sąlygos, teismų sprendimai šio aspektu lakoniški, juose nėra pagrįstų motyvų dėl atsakomybės taikymo, t. y. buvo netinkamai įvykdyti teismų pareiga įvertinti įrodymus, sprendimų motyvai.
- 20.7. Detalojo plano dalinio pakeitimo projekto sprendinius parengė Z. B. Detalojo plano rengimo metu galiojusios Teritorijų planavimo įstatymo redakcijos 24 straipsnio 4 dalyje buvo nustatyta, kad detalieji planai negali būti rengiami, jeigu jų planavimo tikslai prieštarauja valstybės, Vyriausybės, Vyriausybės įgaliotoms institucijoms, apskrities ir savivaldybės lygmens bendrųjų arba specialiųjų planų sprendimams, taip pat įstatymų ir kitių teisės aktų reikalavimams. Teritorijų planavimo įstatymo 27 straipsnio nuostata, jog prieš teikiant tvirtinti bendrojo, specialiojo ir detaliojo teritorijų planavimo dokumentų sprendimų turinį turi būti nustatyta tvarka apsaustyti, suderinti su atitinkamo lygmens galiojančiais teritorijų planavimo dokumentais, registruotais Teritorijų planavimo dokumentų registre, neapima joje Z. B. atsakomybės. Būtent ji, rengdama detalų planą, turėjo užtikrinti, kad planų sprendiniai neprieštarauja (būtu suderinti) atitinkamų lygmens galiojančioms teritorijų planavimo dokumentams (nagrinėjami atveju – TINP planavimo schema). Priešingu atveju netekta pasnėti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. gegužės 3 d. įsakymu Nr. D1-239 patvirtintų Detalųjų planų rengimo taisyklių 13.1 punktą reikalavimus, kad detaluosius planus rengti tik atestuoti specialistai. Kartu detaliojo plano rengėjams sudaromos sąlygos rengti neteisėtus planavimo dokumentus, nesilaikant profesinių ir statutinių standartų, nepatvirtintų dėl to jokių teisminių pasekmių.
21. Atsiliepimu į ieškovės Inspekcijos kasacinį skundą atsakovė TINP direkcija prašo patenkinti kasacinį skundą iš dalies – panaikinti Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. vasario 11 d. nutartį ir grąžinti bylą apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, o kitos kasacinio skundo dalies netenkinti bei atsakovei TINP direkcijai priteisti iš ieškovės kasaciniam teisme patirtų atsiliepimo į kasacinį skundą parengimo išlaidų atlyginimą. Atsiliepimas grindžiamas šiais argumentais:
- 21.1. Šioje byloje ieškovė, pareikusi ieškinį dėl statybos padarinių šalinimo, veikė valstybės, o ne savo, kaip savarankiško juridinio asmens, interesais, t. y. materialinį suinteresuotumą šioje byloje turi valstybė, kurios interesams atstovauja ieškovė. Teismai konstatavo, kad ieškovė šioje byloje atstovavo valstybei. Duomenų, suponuojančių išvadą, kad ieškovė veikė ne kaip valstybės atstovė, bet kaip savarankiškas juridinis asmuo, nėra, todėl nėra pagrindo daryti išvadą, jog atsakomybę buvo nustatyta ieškovei, kaip savarankiškam juridiniam asmeniui. Iš dalies sutinkama su ieškovės argumentais, kad kaip atsakovė šioje byloje taip pat turėjo būti įtraukta Lietuvos valstybė, tačiau jai tokio pobūdžio ginčiuose vis tiek atstovautų ieškovė (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 10 d. nutarimo Nr. 248 „Dėl apskrinių viršininkų administracijų likvidavimo“ 5.3 punktą). Dėl to susidaranti situacija, kai ieškovė ir atsakovė būtų iš esmės tas pats asmuo – valstybė, atstovaujama Inspekcijos. Valstybė papildomai įtraukus į procesą kaip atsakovę, atstovaujančią Inspekcijos, atsakomybė už Vilniaus apskrities viršininko administracijos priimtą sprendimą vis tiek turėtų būti atitinkamai paskirstyta. Dėl to nesutinkama su ieškovės argumentais, kad Inspekcijai, kaip juridiniam asmeniui, negali būti taikoma civilinė atsakomybė dėl apskrinių viršininkų administracijų veiksmų. Ieškovei priskyrus atitinkamą atsakomybės laipsnį, negali būti laikoma, kad byla išnagrinėjama teismai peržengė ieškiniu ribas.
- 21.2. Ieškovės teiginiai, kad teismai, nustatydami įpareigojimą ieškovei skirti savo biudžeto lėšų statinių griovimo išlaidoms padengti, netinkamai taikė ir aiškino Žalos, atsiradusių dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausbei įstatymą, taip pat [CPK 6.271](#) straipsnį, yra nepagrįsti. Nustačius kaltus asmenis ir jų atsakomybės laipsnį, padarinių šalinimo išlaidas proporcingai dengia kiekvienas kaltas asmuo, t. y. žala dėl padarinių šalinimo šiuo atveju nėra padaroma. Dėl to nėra pagrindo šioms sanktyms taikyti pirmiau nurodytų įstatynų nuostatas, reglamentuojančias žalos atlyginimą. Inspekcija yra iš valstybės biudžeto ir kitų valstybės pinigų fondų išlaidoma biudžetinė įstaiga, kuriai lėšos skiriamos ir administruojamos Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo nustatyta tvarka (Inspekcijos nuostatų 5 punktą). Lėšų, kurias ieškovė turės skirti vykdančiam teismui sprendimą, gavimo, t. y. finansavimo, klausimas yra nesijęs su teismų procesinių sprendimų teiseitumu.
- 21.3. Su ieškovės argumentais dėl projektuotojos Z. B. atsakomybės už neteisėtą statybos leidimo išdavimą ir statybos padarinių šalinimą ieškiniu atsakovė sutinka.
22. Atsiliepimu į ieškovės Inspekcijos kasacinį skundą atsakovas J. I. prašo šį kasacinį skundą atmesti, nes Inspekcija, teigdama, kad teismai pažeidė teisės normas, prašo didelę dalį teismų procesinių sprendimų palikti nepakeistų, o Inspekcijai paskirti turintis atsakomybės našą perkelti fiziniam asmeniui – projektuotojui, nors įstatymas nustato, jog už valstybės pareigūnų neteisėtus veiksmus atsako valstybė.
23. Kasaciniu skundu atsakovas J. I. prašo panaikinti Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. vasario 11 d. nutartį ir Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. balandžio 8 d. sprendimą bei nutraukti civilinę bylą, pradėtą pagal Vilniaus apygardos prokuratūros 2007 m. liepos 25 d. ieškinį dėl reikalavimo pripažinti statybą neteisėta. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 23.1. Kasacinis teismas 2018 m. birželio 20 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-915/2018 nurodė, kad „grąžina bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti pakartotinai pagal proceso atnaujinimo pagrindą apibrėžtas ribas, t. y. sprendžiant dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo pagal Statybos įstatymo 28^ą straipsnio 2 dalies 2 punktą (2011 m. gegužės 26 d. įstatymo redakcija) nustatyti kaltus dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo asmenis, kurių lėšomis turi būti nugriautas neteisėtai pastatytas statinys, jų atsakomybės laipsnį ir spresti dėl proporcingos statybos padarinių naštos paskirstymo“. Atsakovo J. I. nuomone, kasacinis teismas, pateikdamas nuorodą į Statybos įstatymo 28^ą straipsnio 2 dalies 2 punktą, įpareigojo teismą pakartotinai bylos nagrinėjimo metu patikrinti, ar naujas statinys, kurį teiktų įstatymą, neturėtų kelti kultūros statinio ar tenkinančio viešuosius interesus objekto. Pirmosios instancijos teismas nuorodą į minėtą punktą nepagrįstai įvertino kaip klaidą ir taikė Statybos įstatymo 28^ą straipsnio 2 dalies 1 punktą, pažeisdamas [CPK](#) 276 straipsnį, neatstardė, jog apsirinkimo klaidas taiso procesinių dokumentų priėmės teismas.
- 23.2. Pirmosios instancijos teismas šioje už ieškiniu ribų, ieškovei – valstybei – atstovavusį Inspekciją paversdamas atsakove ir iš jos priteisdamas 20 procentų statinių griovimo išlaidų, pažeisdamas [CPK](#) 265 straipsnio 2 dalį.
- 23.3. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai paskirstė bylos šalims statinių griovimo išlaidas, išreikštas procentais, tačiau nenurodė visos griovimo išlaidų sumos ir jos apskaičiavimo būdo. Tokių sąlyginių ir neįvykdomų teismo sprendimų pažeistas [CPK](#) 267 straipsnis. Be to, kasacinis teismas nurodė, kad atnaujinant procese teismas turi spresti „dėl proporcingos statybos padarinių naštos paskirstymo“, o ne tik dėl griovimo išlaidų padalinimo.
- 23.4. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, pripažindami atsakovę fiziniu asmeniu J. I., kuris yra statybą leidžiančio dokumento gavėjas ir vykdytojas, o ne jį išdavęs subjektas, pažeidė Statybos įstatymo 27 straipsnio 24 dalį ir kasacinio teismo nurodymą, kad valstybės padarinių klaidų rizika turi tekti valstybei.
- 23.5. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2017 m. vasario 13 d. nutartimi administracinėje byloje [Nr. A-349-662/2017](#) padarė išvadą, kad kalti veiksmas, išduodant statybą leidžiantį dokumentą, neegzistuoja. Ši nutartis turi prejudicinę galią, todėl kitiems nors grąžinti ginčo objektą nėra teisinio pagrindo.
24. Atsakovė Z. B. pareiškė prisidėjimą prie atsakovo J. I. kasacinio skundo.
25. Atsiliepimu į atsakovo J. I. kasacinį skundą ieškovė prašo skundo netenkinti. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 25.1. Priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, pirmosios instancijos teismas neatliko klaidos ištaisymo kasaciniu teismo 2018 m. birželio 20 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-915/2018 procedūros, o tik, atsižvelgdamas į nutarties turinį ir esmę, pažymėjo, jog joje padarytas rašymo apsinikimas. Nagrinėjami atveju ginčas nėra susijęs su neteisėtu statinių (ar jų dalių) perstatymu, pertvarkymu ar neteisėtu kultūros paveldo statinių (ar jų dalių) ar kitų su viešojo intereso susijusių statinių (ar jų dalių) nugriovimu. Byloje kilęs ginčas yra dėl neteisėto ir negaliojančio priežastinio statybos leidimo pagrindu pastatytų statinių nugriovimo kaltų asmenų lėšomis. Taigi, įvertinus nurodytus turinius ir esmę, nutartį, kad nagrinėjami atveju yra aktualūs Statybos įstatymo 28^ą straipsnio 2 dalies 1 punktą, o ne 2 punktą nuostata.
- 25.2. Nesutinkama su kasacinio skundo argumentais, jog teismai, skundžiamuose sprendimuose nenurodėdami konkrečios statinių griovimo išlaidų sumos, nuo kurios skaičiuotinos byloje dalyvaujantiems asmenims paskirstytos procentinės išraiškos, priėmė sąlyginį teismo sprendimą. Statinių griovimo klausimas kinta, todėl teismui nurodžius konkrečią statiniams nugriauti reikalingų išlaidų sumą pagal konkrečią statinių griovimo sumą, šios sumos vėliau gali nepakakti, o tai keltų papildomus teisinius ginčus. Teismų praktikoje nenurodomos konkrečios statiniams griauti reikalingos pinigų sumos (žr., pvz., Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. kovo 6 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 2A-327-796/2017](#); kt.).
- 25.3. Teismai pagrįstai J. I. pripažino kaltu asmeniu ir įpareigojo kartu su kitais atsakovais skirti lėšų ginčo statiniams nugriauti. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad privataus asmens kaltės įrodymų galėtų būti, pvz., aiškus teisės aktuose įtvirtintas reguliavimas, kuris asmeniui buvo (turėjo būti) žinomas, privataus asmens veiksmas ginčijamo valdžios institucijų akto priėmimo metu, neteisėti susitarimai su valdžios atstovais ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-101-469/2015](#); 2019 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-8-403/2019). Teismai pagrįstai nusprendė, kad, būdamas planavimo organizatorius (turėjęs pareigą organizuoti teritorijų planavimo dokumentų rengimą, derinimą, konsultavimąsi ar viešą svarstymą ir teikimą tvirtinti), teisinį iššalinimą turintis J. I. privalėjo ir galėjo įvertinti, jog ginčo sklypo planavimo tikslai prieštarauja TINP planavimo schemos bei Saugomų teritorijų įstatymo nuostatomis, be to, jam, kaip ginčo žemės sklypo nuomininkui, turėjo būti žinomas ginčo žemės sklypo naudojimo būdas ir pobūdis bei žemės sklypui taikoma specialioji naudojimo sąlyga „Nacionaliniai ir regioniniai parkai“.
- 25.4. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. vasario 13 d. nutartimi administracinėje byloje [Nr. A-349-662/2017](#) neturi reikšmės nagrinėjamoje byloje, nes nurodytoje administracinėje byloje pagal J. I. pareiškimą dėl žalos atlyginimo teismas sprendė dėl kaltės kitais pagrindais nei nagrinėjamoje byloje.
- 25.5. Ieškovė pritaria J. I. argumentams, kad teismai šioje už ieškiniu ribų, iš ieškovės (Inspekcijos) priteisdami 20 procentų statinių griovimo išlaidų atlyginimo, taip paversdami ieškovę atsakove.
26. Atsiliepimu į atsakovo J. I. kasacinį skundą atsakovė TINP direkcija prašo skundo netenkinti ir atsakovei TINP direkcijai priteisti iš atsakovo J. I. kasaciniame teisme patirtų atsiliepimo į jo kasacinį skundą parengimo išlaidų atlyginimą. Atsiliepimas grindžiamas šiais argumentais:
- 26.1. Sistemiškai bei lingvistiškai analizuojant kasacinio teismo 2018 m. birželio 20 d. nutarties nurodytas proceso atnaujinimo pagrindą ribas ir teisės normų pasnė, akivaizdu, kad šia nutartimi apibrėžtos proceso atnaujinimo pagrindą ribos apima būtent Statybos įstatymo 28^ą straipsnio 2 dalies 1 punktą, o nurodęs 2 punktą, kasacinis teismas padarė naują apsinikimo klaidą. Atnaujinimo procesa, bylos nagrinėjama pagal kasacinio teismo nutarties nurodytas ribas, todėl klaidos ar rašymo apsinikimai taisyti [CPK](#) 276 straipsnyje nustatyta tvarka pirmosios instancijos teismo jo paties iniciatyva ar byloje dalyvaujančių asmenų prašymu.
- 26.2. Kasacinio teismo 2018 m. birželio 20 d. nutartimi buvo apibrėžtos proceso atnaujinimo pagrindą ribos – nustatyti kaltus dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo asmenis, kurių lėšomis turi būti nugriautas neteisėtai pastatytas statinys, jų atsakomybės laipsnį ir spresti dėl proporcingos statybos padarinių naštos paskirstymo, todėl pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas bylą pagal apibrėžtas ribas, sprendė dėl kaltų asmenų ir jų atsakomybės ribų. [CPK 6.282](#) straipsnio 1 dalyje reglamentuojami nukentėjusiojo ir žalą padariusio asmens moralės kaltės teisiniai padariniai deliktinės civilinės atsakomybės atveju. Ši teisės norma įtvirtina teismo teisę spresti dėl rašomo priėmto žalos atlyginimo sumažinimo. Teismai nustatė anlikvėbe, kad ieškovės veiksmas pasireiškė teiziamos patikrinimo išvados teikimu, todėl pagrįstai nusprendė, jog atsakomybė kyla ir ieškovei. Ieškinį tenkinus iš dalies ir ieškovei priskyrus atitinkamą atsakomybės laipsnį, negali būti laikoma, kad ieškovė buvo „paversta“ atsakove, kaip nurodo atsakovas J. I.
- 26.3. Atsakovas J. I. teigia, kad byla išnagrinėjusių teismų sprendimai yra sąlyginiai, tačiau teismo sprendime nėra ir atsakovas nenurodė jokių sąlygų, kurių atsiradimas arba neatsiradimas gali turėti įtakos sprendimo įvykdymui, todėl teismo sprendimas negali būti laikomas sąlygiu.
- 26.4. Įvertinus Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1 punktą, akivaizdu, kad statybos padarinių šalinimo našta apskirtinai šiame punkte nurodytus galimus padarinių šalinimo būdus, o šios bylos atveju – griovimo išlaidas.
- 26.5. Teismai pagrįstai nustatė, kad atsakovo J. I. neteisėti veiksmai pasireiškė teritorijų planavimo organizavimu ir iniciatyva gauti statybą leidžiantį dokumentą iš anksto žinant, kad statyti statinių pagal sudarytą valstybinės žemės nuomos sutartį nebuvo galima.
- 26.6. Kasaciniu skundu atsakovas J. I. prašo ne tik panaikinti teismo sprendimą ir nutartį, bet ir nutraukti kitią civilinę bylą, pradėtą pagal Vilniaus apygardos prokuratūros 2007 m. liepos 25 d. ieškinį dėl reikalavimo pripažinti statybą neteisėta. Toks prašymas nepagrįstas, nes atnaujinimo procesą bylą nagrinėjama tik pagal apibrėžtas ribas, o ankstesnėse bylose priimtų įsiteisėjusių ir galutinų teismo sprendimų, teismų nustatytų aplinkybių kvestionavimas nėra galimas.
27. Kasaciniu skundu atsakovė TINP direkcija prašo panaikinti Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. vasario 11 d. nutartį ir grąžinti bylą apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Kasacinis

skundas grindžiamas šiais argumentais:

- 27.1. Įvykdžius teismo sprendime nustatytą įpareigojimą nugriauti neteisėtus statinius, atsakovės – valstybės institucijos – įgis reikalavimo teisę ir regreso teisę galės reikalauti žalos atlyginimo iš žalą padariusio valstybės tarnautojo ar institucijos darbuotojo (**CK 2.80 straipsnis**, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 33 straipsnis). Teismų procesiniuose sprendimuose nustatytos aplinkybės turės prejudicinę galią, t. y. šie sprendimai gali turėti įtakos nurodytų asmenų teisėms bei pareigoms, todėl jie turėjo būti įtraukti į bylą kaip tretieji asmenys, nepareikšiantys savarankiškų reikalavimų. Kadangi teismai to neatliko ir, pažeisdami **CPK 266 straipsnio** nuostatas, iš esmės nusprendė dėl neįtrauktų į bylą asmenų teisių ir pareigų, konstatuotinas **CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punkte** nurodytas absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas.
- 27.2. **CPK 6.247 straipsnis** suponuoja pareigą teismui nustatyti pakankamą neteisėtų veiksmų ir atsiradusių padarinių ryšį. Esant kelių asmenų neteisėtiems veiksams, teismai turėjo analizuoti kiekvieno jų atsakomybės laipsnį atsižvelgdami į kiekvieno asmens veiksmus visame teritorijų planavimo ir statybos leidimo išdavimo procese, vertindami ne tik formalų veiksmų įtaką galutiniam rezultatui, bet ir veiksmų celiškumą, tarpusavio sąveiką. Nustatyta, kad atsakovių Trakų rajono savivaldybės ir Trakų rajono savivaldybės administracijos pažeidimai tiesiogiai lėmė neteisėto leidimo išdavimą, neteisėtos statybos padarinių atsiradimą (tiesioginis priežastinis ryšys), o kitų atsakovių ir ieškovės neteisėti veiksmai – tik netiesiogiai. Teritorijų planavimo įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad teritorijų planavimo priežiūra apima ne tik teritorijų planavimo dokumentų rengimą, svarstymą ir derinimo procedūrų kontrolę, bet ir tikrinimą, ar sprendiniai atitinka teisės aktų, reglamentuojančių teritorijų planavimą, reikalavimus, todėl TINP direkciai nepagrįstai suderinus Žemės sklypo detalų planą, Vilniaus apskrities viršininko administracija, vykdydama teritorijų planavimo priežiūrą ir tikrinimą detaliojo plano atitikties teisės aktų reikalavimams, privalėjo parengti neigiamą patikrinimo išvadą, o Trakų rajono savivaldybė privalėjo atsisakyti priimti sprendimą. Teismai nepagrįstai iš esmės nusprendė, kad šiu atsakovių atsakomybės laipsnis yra lygus – kiekvieno po 20 procentu, dėl to didžiausia suinteresuotąjį sprendimo dėl detaliojo plano patvirtinimo priėmimu ir statybos leidimo išdavimu turėjęs atsakovas J. I. turės atlyginti tik 1/5 dalį statybos padarinių šalinimo išlaidų. Kasacinio teismo praktika šiais klausimais nesuformuota.
28. Atsiliepimu į atsakovės TINP direkcijos kasacinį skundą atsakovė Inspekcija prašo šio skundo netenkinti. Atsiliepimas grindžiamas šiais argumentais:
- 28.1. Valstybės ar savivaldybės institucija, patyrusi finansinius nuostolius dėl darbuotojų kaltės, priima sprendimą dėl materialinės atsakomybės taikymo ar regreso iš žalą padariusio darbuotojo, tačiau šios savarankiškos procedūros nėra bylos dėl neteisėtos statybos padarinių šalinimo sudėtinė dalis. Teismuose nagrinėjant bylas dėl žalos atlyginimo iš valstybės ir savivaldybių, konkrečių darbuotojų neįtraukimas į bylą nesudaro pagrindo neišnagrinėti bylos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-192-219/2016). Absoliutus teismo sprendimo negaliojimo pagrindas pagal **CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punktą** yra tik tas atvejis, kai sprendimu (nutartimi) nuspręsta dėl nedalyvaujančio byloje asmens materialinių teisių ir pareigų. Nagrinėjamu atveju teismų sprendimuose konkretūs darbuotojai nėra nurodyti, juos priėmus, darbuotojų teisinę padėtis nepakito, t. y. nėra nustatytos, pripažintos, pakeistos, panaikintos jų materialiosios teisės ar pareigos.
- 28.2. TINP direkcijos kasaciniame skunde nepagrįstai bandomas sumenkinti jos vaidmuo ginčo teisiniuose santykiuose, nurodant, kad ji tik atliko derinimo veiksmus. TINP direkcia yra speciali institucija, kurios darbuotojai specializuojasi atitinkamose teisiniuose santykiuose ir geriausiai juos išmano. Teritorijų planavimo ir statybos procese veikia ne vienas, o sistema subjektų. Ši sistema sukurta, kad kiekvienas iš subjektų pagal savo kompetenciją įneštų savo indėlį, siekiant teisėtų procesų. Ginčo procese TINP direkciai teko labai reikšmingas vaidmuo, tačiau ji, pagal kompetenciją derindama ginčo statinių statybos projektą, kurio pagrindu buvo išduotas neteisėtas statybą leidžiantis dokumentas, neuzkriko, kad statinių statyba TINP teritorijoje būtų vykdoma tik griežtai laikantis galiojančių teisės aktų ir TINP planavimo schemos. Inspekcijos nuomone, teismai tinkamai įvertino TINP direkcijos ir kitų atsakovių indėlį neteisėtos ginčo teritorijų planavimo ir statybos procesuose bei priežastinį ryšį tarp jų veikų bei klaidų pasekmių. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Trakų rajono savivaldybės administracija yra savivaldybės dalis, taigi pagal teismų sprendimus Trakų rajono savivaldybė (įskaitant jos institucijas, įstaigas) teko 40 proc. atsakomybės, todėl negalima sutikti su kasacinio skundo argumentais, kad savivaldybės atsakomybė lygi kitų atsakovių atsakomybei. Be to, TINP direkciai apeliaciniame skunde klausimo dėl atsakomybės laipsnio nustatymo Trakų rajono savivaldybei ir Trakų rajono savivaldybės administracijai nekėlė. Kasaciniame skunde negalima remtis naujais įrodymais ir aplinkybėmis, kurių nebuvo nagrinėti pirmosios ir apeliacinės instancijos teisme.
29. Atsiliepimu į atsakovių TINP direkcijos kasacinį skundą atsakovas J. I. prašo šį kasacinį skundą vertinti kritiškai dėl skundo argumentų nukrypimo nuo ginčo esmės – TINP direkcijos kasaciniame skunde nenurodoma, kokius individualius administravimo aktus, neatitinkančius nominalių aktų reikalavimų, priėmė institucijų darbuotojai, kuriuos siūloma įtraukti į bylą kaip trečiuosius asmenis.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl proceso atnaujinimo civilinėje byloje ribų nesilaikymo

30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutartimi (civilinės bylos Nr. e3K-3-250-915/2018) buvo atnaujintas procesas civilinėje byloje **Nr. 2-77-231/2013**, užbaigtoje įsisteigusių Trakų rajono apylinkės teismo 2013 m. lapkričio 13 d. sprendimu, ir civilinė byla buvo perduota nagrinėti Trakų rajono apylinkės teismui. Minėta nutartimi kasacinis teismas, atsižvelgdamas į proceso atnaujinimo pagrindą, apibrėžė bylos nagrinėjimo ribas – sprendžiant dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo pagal Statybos įstatymo 28 straipsnio 2 dalies 2 punktą (2011 m. gegužės 26 d. įstatymo Nr. XI-1427 redakcija) nustatytą kaltės dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo asmenis, kurių lėšomis turi būti nugriautas neteisėtai pastatytas statinys, jų atsakomybės laipsnį ir spręsti dėl proporcingos statybos padarinių naštų paskirstymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-915/2018, 35 punktas).
31. Atsakovas J. I. kasacinį skundą teigia, kad bylą nagrinėję teismai ignoravo minėtą kasacinio teismo nutartimi pateiktus nurodymus ir neišnagrinėjo bylos pagal kasacinio teismo apibrėžtas bylos nagrinėjimo ribas. Teisėjų kolegija neturi pagrindo sutikti su šiais kasacinio skundo argumentais.
32. Teismai pakartotinai išnagrinėjo civilinę bylą pagal proceso atnaujinimo pagrindų apibrėžtas ribas, t. y. sprendė statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo klausimą, nustatė kaltės dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo asmenis, kurių lėšomis turi būti nugriautas neteisėtai pastatytas statinys, jų atsakomybės laipsnį ir sprendė dėl proporcingos statybos padarinių naštų paskirstymo. J. I. teigimu, kasacinis teismas, atnaujindamas procesą civilinėje byloje, pateikdamas nuorodą į Statybos įstatymo 28 straipsnio 2 dalies 2 punktą, įpareigojo Trakų rajono apylinkės teismą patikrinti, ar naujas statinys, kurį tektų griauti, nebuvo pastatytas vietoję kultūros statinio ar tenkinančio viešuosius interesus objekto. Atsakovo nuomone, bylą nagrinėję teismai savo sprendimu taikė ne Statybos įstatymo 28 straipsnio 2 dalies 2 punktą, bet Statybos įstatymo 28 straipsnio 2 dalies 1 punktą, nepagrįstai kasacinio teismo nutartyje nurodę į Statybos įstatymo 28 straipsnio 2 dalies 2 punktą įvertindami kaip klaidą ir pažeisdami **CPK 276** straipsnį, nustatantį, jog apsirinkimo klaidas taiso procesinį dokumentą priėmus teismas.
33. Nurodytos redakcijos Statybos įstatymo 28 straipsnio 2 dalyje ir jos 1 bei 2 punktuose nustatyta: „Jeigu teismas savo sprendimu pripažįsta statybą leidžiantį dokumentą negaliojančiu, jis savo sprendimu: 1) įpareigoja statytoją (užsakovą) ar kitą šio įstatymo 28 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodytą asmenį per nustatytą terminą teismo nustatytų kaltų asmenų lėšomis nugriauti statinį ir sutvarkyti statybą; 2) įpareigoja statytoją (užsakovą) ar kitą šio įstatymo 28 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodytą asmenį per nustatytą terminą teismo nustatytų kaltų asmenų lėšomis išardyti perstatytas ar pertvarkytas statinio dalis ar atstatyti į buvusią padėtį (atkurti) kultūros paveldo statinį (jo dalį) arba statinį (jo dalį), dėl kurio nugriovimo buvo pažeistos viešasis interesas“.
34. Palyginus šią teisės normų turinį ir kasacinio teismo nurodymą bylą nagrinėšančiam pakartotinai pirmosios instancijos teismui „<...> nustatyti kaltus dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo asmenis, kurių lėšomis turi būti nugriautas neteisėtai pastatytas statinys <...> akivaizdu, kad kasacinis teismas rėmėsi šiuo padarinių reglamentuojančio Statybos įstatymo 28 straipsnio 2 dalies 1 punkto, o ne 2 punkto nuostatomis. Tokia išvada padarė ir bylą nagrinėję teismai, atsižvelgdami į kasacinio teismo nutarties motyvų visumą. Taigi byloje nekilo poreikis **CPK 276** straipsnyje nustatyta tvarka išaiškinti nutarties motyvų įforminimą dalyje padarytą nereikšmingą klaidą, neturinčią įtakos nutarties turinio suvokimui, todėl ji ir nebuvo taisoma pirmiau nurodyta tvarka. Dėl to atsakovo J. I. argumentai dėl **CPK 276** straipsnio nuostatų pažeidimo yra nepagrįsti.
35. Be to, kaip matyti iš atsakovo J. I. kasaciniame skunde suformuluoto reikalavimo, šiais kasacinio skundo argumentais atsakovas kvestionuoja ne kasacinio teismo nurodyto proceso atnaujinimo civilinėje byloje ribų nesilaikymą, bet iš esmės siekia civilinės bylos, pradėtos pagal Vilniaus apylinkės prokuratoriaus ieškinį dėl neteisėto ir nepagrįsto reikalavimo pripažinti neteisėta statybą ir baigtos nagrinėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 6 d. nutartimi (civilinė byla Nr. 3K-3-346/2010), nutraukimą. Šie kasacinio skundo argumentai neturi jokio teisinio pagrindo, nes akivaizdu, kad procesas nurodytoje byloje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutartimi nebuvo atnaujintas, bylos nagrinėjimas yra baigtas, joje priimti teismo sprendimai yra įsisteigę, todėl, neatnaujinus proceso, jie negali būti peržiūrėti.
36. Kaip neturintis teisės reikšmės vertintini ir atsakovo J. I. teisiniai argumentai, siūlyję su Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. vasario 13 d. nutartimi administracinėje byloje **Nr. A-349-662/2017**. Atsakovas J. I. teigia, kad šioje byloje teismas padarė išvadą, jog kalti veiksmai, išduodant statybą leidžiantį dokumentą, neegzistuoja. Ši nutartis turi prejudicinę galią, todėl ką nors griauti ginčo objekte nėra teisinio pagrindo.
37. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutartimi (nurodęs nutarties 25 punktą) kasacinis teismas atsisakė šią nutartį pripažinti naujai paaiškėjusia aplinkybe **CPK 366 straipsnio 1 dalies 2 punkto** prasme ir atnaujinti procesą civilinėje byloje **Nr. 2-77-231/2013** būtent šiuo pagrindu. Taigi, klausimas dėl minėtos Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutarties reikšmės nagrinėjami bylai jau yra išspręstas ir nėra pagrindo jo spręsti pakartotinai. Be to, pasisakydamas dėl analogiško atsakovo J. I. argumento pirmosios instancijos teismas pažymėjo, kad atsakovo nurodytoje byloje buvo sprendžiamas klausimas ne dėl atsakovių neteisėtai išduotų statybos leidimų, o dėl mostolių atlyginimo, kuriuos pareiškė J. I. kildino iš to, kad TINP direkcia nesilaikė tarp Trakų rajono savivaldybės, TINP direkcijos ir J. I. 2004 m. liepos 9 d. sudarytos partnerystės (asociacijos) sutarties sutartinį įsipareigojimų. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad įvertinęs šią aplinkybę, pirmosios instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, jog nurodytoje Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartyje padarytos išvados neaktualios nagrinėjamos bylos kontekste.
38. Remdamasi pirmiau nurodytais argumentais, teisėjų kolegija konstatuoja, kad atsakovo J. I. kasacinio skundo argumentai dėl kasacinio teismo nustatytą proceso atnaujinimo civilinėje byloje **Nr. 2-77-231/2013** ribų nesilaikymo yra nepagrįsti, todėl atmetini.

Dėl kaltų asmenų pareigos prisidėti prie statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo kompensavimo

39. Kaip minėta, nagrinėjamoje byloje sprendžiant statinio, pastatyto pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, padarinių šalinimo klausimą, turi būti nustatyti kalti dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo asmenys, kurių lėšomis turi būti nugriautas neteisėtai pastatytas statinys, jų atsakomybės laipsnis ir sprendžiama dėl proporcingos statybos padarinių naštų paskirstymo. Inspekcijos ir atsakovo J. I. kasaciniuose skunduose išdėstyti argumentai suponuoja būtinumą pasisakyti dėl kaltų asmenų pareigos prisidėti prie padarinių šalinimo kompensavimo proporcingai šių asmenų kaltės teisinės prigimties ir atitinkamai dėl subjektyvų, turinčių tokią pareigą.
40. Statybą, vykdomą (įvykdytą) pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, yra neteisėta; jos rezultatai – pastatytas statinys taip pat laikomas neteisėtai pastatytu statiniu. Statybą pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą sukelia civiliniai ir kitus teisinius padarinius. Jei statinys pastatytas pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, yra pagrindas riboti savininko nuosavybės teisę, įpareigojant jį susilaikyti nuo aktyvių nuosavybės teisės įgyvendinimo veiksmų – draudžiant savininkui disponuoti ir naudotis tokiu nekilnojamojo turto objektu (**CK 4.103** straipsnio 1 dalis).
41. **CK 4.103** straipsnio, reglamentuojančio statybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus, civilinius teisinius padarinius, 3 dalyje nustatyta, kad teismas statybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus, padarinių šalinimo klausimą išsprendžia įstatymu nustatyta tvarka. Statybos įstatymas nustato pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo priemones. Nagrinėjamoje byloje taikoma Statybos įstatymo 2011 m. gegužės 26 d. įstatymo Nr. XI-1427 redakcija.
42. Statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą atvejais savininkas ir kiti įstatymo nurodyti asmenys gali būti įpareigoti prieš savo valią imtis disponavimo turto veiksmų, pvz., nugriauti statinį, išardyti ar perstatyti statinio dalis (Statybos įstatymo 28 straipsnio 2 dalies 1–2 punktai; šiuo metu galiojančio Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1–2 punktai). Šie įpareigojimai yra viešosios teisės normomis nustatytos neteisėtos statybos padarinių šalinimo priemonės, kurių tikslas – atkurti kiti pažeidimo buvusią padėtį.
43. Statybos įstatymo 28 straipsnio 2 dalies 1 punktas, be kita ko nustato, kad jeigu teismas savo sprendimu pripažįsta statybą leidžiantį dokumentą negaliojančiu, jis savo sprendimu įpareigoja statytoją (užsakovą) ar kitą Statybos įstatymo 28 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodytą asmenį per nustatytą terminą teismo nustatytų kaltų asmenų lėšomis nugriauti statinį ir sutvarkyti statybą. Analogiška nuostata įtvirtinta ir šiuo metu galiojančio Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1 punkte.
44. Statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą atveju, skirtingai nuo savavališkos statybos, padariniai šalinami kaltų asmenų, t. y. tų asmenų, kurie yra atsakingi už statybą leidžiančio dokumento išdavimą pažeidžiant teisės aktų reikalavimus. lėšomis (šiuo metu galiojančio Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1–2 punktai). Vadinasi, statytojas tokiais atvejais nebūtinai yra tas asmuo (ar vienintelis asmuo), kurio lėšomis šalinami padariniai pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padariniai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-201-695/2018, 84–87 punktai).
45. Taigi, pripažinus statybą leidžiantį dokumentą neteisėtu ir būtinumą pašalinti tokios neteisėtos statybos padarinius nugriaujančią pastatytą statinį, atitinkami asmenys gali būti įpareigoti atlikti tam tikrus veiksmus.
46. Visu pirma, statytojas (užsakovas), jeigu jo nėra, – statinio ar jo dalies savininkas, valdytojas, naudotojas, žemės sklypo ar jo dalies, kurioje pastatytas ar statomas statinys (jo dalis), savininkas, valdytojas ar naudotojas gali būti įpareigotas nugriauti statinį, pastatytą pagal neteisėtą statybą leidžiantį dokumentą. Ši pareiza, be kita ko, apima iniciatyvą, organizavimą, įskaitant sanaudą anksčiau, faktinio statinio nuveikimo organizavimą, komunikavimą su teismo sprendimu nustatytas kaltes dėl tokios neteisėtos statybos asmenimis dėl finansavimo narėsios įvykdymo ir kt. tokios narėsios įvykdinimo asmenis. Ši pareiza nuroditiems asmenims kyla neniklausomai nuo to, ar ir kokių laisvųjų bus nustatyta naties statytojo (užsakovo), o jeigu jo nėra, – statinio ar jo dalies savininko, valdytojo, naudotojo, žemės sklypo ar jo dalies, kurioje pastatytas ar statomas statinys (jo dalis), savininko, valdytojo ar naudotojo, kaltė dėl neteisėtos statybos.
47. Antra, teismo sprendimu nustatytiems kaltiems asmenims proporcingai jų kaltei kyla pareiga prisidėti prie neteisėtos statybos padarinių šalinimo kompensuojant asmeniui, kuriam nustatyta pareiga nugriauti neteisėtai pastatytą statinį ir sutvarkyti statybą. Šiu padarinių pašalinimo išlaidas (nareizą kompensuoti padarinių šalinimo išlaidas ar iu dalį). Nors Statybos įstatymo 28 straipsnio 2 dalies 1 punktas (šiuo metu galiojančio Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1 punktas) *expressis verbis* (tiesiogiai) neįvardija (neapibrėžia) kaltų asmenų (nepateikia jų sąrašo), sisteminė Statybos įstatymo analizė leidžia daryti išvadą, kad tai yra kompetentingi subjektai, dalyvaujantys statybą leidžiančio dokumento išdavimo procese.
48. Statybą – veiklą, kurios tikslas – pastatyti (sumontuoti, nutiesti) naują, rekonstruoti, suremontuoti ar nugriauti esamą statinį (Statybos įstatymo 2 straipsnio 13 dalis, šiuo metu galiojančio Statybos įstatymo 2 straipsnio 85 dalis).

Statytojas (užsakovas) – Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės fizinis asmuo ar juridinis asmuo, kuris investuoja lėšas į statybą ir kartu atlieka užsakovo funkcijas (ar jas paveda atlikti kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui) (Statybos įstatymo 2 straipsnio 41 dalis, panašus statytojo (užsakovo) savokos apibrėžimas įtvirtintas ir šiuo metu galiojančio Statybos įstatymo 2 straipsnio 99 dalyje). Viena iš statytojo (užsakovo) pareigų – Statybos įstatymo nustatyta tvarka gauti statybą leidžiantį dokumentą (Statybos įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 4 punktas; šiuo metu galiojančio Statybos įstatymo 14 straipsnio 1 dalies 4 punktas).

49. Statybą leidžiantis dokumentas – leidimas statyti naują (naujus) statinį (statinius); leidimas rekonstruoti statinį (statinius); leidimas atnaujinti (modernizuoti) pastatą (pastatus); statinio projektas, kuriam raštu pritarė įgaliojotas (įgalioji) valstybės tarnautojas (tarnautojai); rašytinis (rašytiniai) žemės sklypo ar grėtinių žemės sklypo savininko (savininkui) ar valdytojo (valdytojų) sutikimas (sutikimai) dėl statybos; leidimas testuoti statybą (Statybos įstatymo 2 straipsnio 92 dalis). Šiuo metu galiojantis Statybos įstatymas statybą leidžiantį dokumentą apibrėžia kaip dokumentą, kuriuo kompetentinga institucija suteikia statytoviui (užsakovui) teisę įgyvendinti statinio projektą (šiuo metu galiojančio Statybos įstatymo 2 straipsnio 87 dalis), kartu pateikia ir neteisėtai išduoto statybą leidžiančio dokumento apibrėžimą – statybą leidžiantis dokumentas, kompetentingų institucijų išduotas pažeidžiant teisės aktų reikalavimus (šiuo metu galiojančio Statybos įstatymo 2 straipsnio 31 dalis).
50. Kompetentingų institucijų galimasis statybą leidžiančio dokumento išdavimo procese iš esmės reguliuojami Statybos įstatymo 23 straipsniu (šiuo metu galiojančio Statybos įstatymo 27 straipsniu), apibrėžiančiu statybą leidžiančius dokumentus. Šis straipsnis įtvirtina ir šiai bylai aktualias teisinio reguliavimo nuostatas. Pavyzdžiui, šio straipsnio 30 dalis nustato, kad bylose dėl neteisėtai išduoto statybą leidžiančio dokumento galiojimo panaikinimo atsakovais laikomi asmenys, neteisėtai pritarę statybą leidžiančio dokumento išdavimui; to paties straipsnio 32 dalis nustato, kad už statybą leidžiančių dokumentų išdavimo tvarkos pažeidimus pagal kompetenciją atsako asmenys, priklausančys patikrinti statinio projekta (jam raštu pritarę) ir įgalioję išduoti statybą leidžiantį dokumentą. Panaši teisinio reguliavimo nuostata yra įtvirtinta ir šiuo metu galiojančio Statybos įstatymo 27 straipsnio 24 dalyje, nustatančioje, be kita ko, kad bylose dėl išduotų statybą leidžiančių dokumentų galiojimo panaikinimo atsakovais laikomi asmenys, pritarę statybą leidžiančio dokumento išdavimui, ir šiuos dokumentus išdavę subjektai.
51. Nurodytas teisinis reguliavimas suponuoja, kad statybą leidžiančio dokumento išdavimo procese susiklosto teisiniai santykiai tarp statytojo (užsakovo) ir konkrečių kompetentingų institucijų, pagal įstatymą statybą leidžiančio dokumento išdavimo procese turinčių tiek pritarimo funkciją, tiek ir konkretaus dokumento išdavimo funkciją. Būtent šios institucijos ir yra atsakingos už fankstine statybos priežiūra ir statybą leidžiančio dokumento atitikties teisės aktų reikalavimams, taip ir šio dokumento teisingumui. Pagal nustatytą teisinį reguliavimą, nepriklausomai nuo to, kad tik statybą leidžiančio dokumento išdavimas galutinai nulemia statytojo (užsakovo) teisę įgyvendinti statinio projektą, atsakovais dėl išduotų statybą leidžiančių dokumentų galiojimo panaikinimo laikomi ne tik subjektai, išdavę statybą leidžiantį dokumentą, bet ir subjektai, pritarę statybą leidžiančio dokumento išdavimui.
52. Remdamasi pirmiau nurodytais argumentais, teisėjų kolegija daro išvadą, kad pareiga kompensuoti statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo išlaidas ar jų dalį kyla kompetentingoms institucijoms, pagal įstatymą statybą leidžiančio dokumento išdavimo procese turinčioms tiek pritarimo funkciją, tiek ir konkretaus dokumento išdavimo funkciją. Ši pareiga yra apibrėžta specialiu įstatymu ir ii nukreipta į tai pati neteisėtos statybos padarinių šalinimo tikslu pasiekimą – atkurti iki pažeidimo buvusią padėtį, t. v. nurodant neteisėtai pastatytą statinį ir sutvarkyti statybvietę. Šios pareigos naša, tenkanti konkrečiam leidimą išdavusiam ar jam priariusiam subjektui, gali skirtis priklausomai nuo bylose nustatytų faktinių aplinkybių, patvirtinančių to subjekto kaltės laipsnį, t. y. jo veiksmų įtakos mastą išduodant statybos leidimą.
53. Atsižvelgiant į tai, kad pareiga kompensuoti statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo išlaidas ar jų dalį tenka kompetentingoms institucijoms, dalyvavusioms statybą leidžiančio dokumento išdavimo procese, būtent šios institucijos ir yra atsakovai bylose sprendžiant klausimą dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo naštos paskirstymo.
54. Tai, kad pareiga kompensuoti statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo išlaidas ar jų dalį tenka konkrečioms kompetentingoms institucijoms, o ne valstybei ar savivaldybei, patvirtina ir nagrinėjamoje byloje priimta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutartis (civilinės bylos Nr. e3K-3-250-915/2018). Tokią išvadą galima daryti ir iš kitos kasacinio teismo praktikos, pvz., šioje nutartyje jau minėtos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-201-695/2018.
55. Remdamasi pirmiau nurodytais argumentais, teisėjų kolegija daro išvadą, kad nagrinėjamu atveju, priešingai nei teigia Inspekcija, nėra pagrindo taikyti [CK 6.271 straipsnį](#), nustatančio valstybės ir savivaldybės civilinę atsakomybę už valdžios institucijų veiksmus ir įtvirtinančio grėžiosios valstybės ir savivaldybės atsakomybės, t. y. atsakomybės be kaltės, modelį, todėl nėra pagrindo taikyti ir Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valdybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatymą, kuris be kita ko, reguliuoja ir atstovavimo valdybei klausimus [CK 6.271 straipsnio](#) taikyme atveju.

Dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo naštos paskirstymo

56. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad sprendžiant dėl teisės į statinį praradimo padarinių, kai teismine tvarka pripažįstama, kad asmuo prarado teisę statyti statybą leidžiančiame dokumente nurodytus statinius, esmę reikšmę turi subjektui, dėl kurio kaltės prarasta tokia teisė, ir jų atsakomybės laipsnio nustatymas, nuo kurio priklauso teisės į statinius praradimo padarinių šalinimo naštos paskirstymas. Tokiais atvejais atsižvelgima į Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudenciją, kurioje laikomasi principo, kad valstybė už savo institucijų ir pareigūnų veiksmus negali perkelti atsakomybę privatiems asmenims. Šie asmenys neprivalo užtikrinti, kad valdžios institucijos neturėtų laikytis visuomenę nepažeidžiančių vidinių taisyklių ir procedūrų, pirmiausia skirtų atsakingumui ir veiksmingumui valdžios institucijų viduje užtikrinti. Valstybei, kurios valdžios institucijos nesilaikė savo vidinių taisyklių ir procedūrų, turėti būti leista gauti naudos dėl netinkamo savo institucijų elgesio ir įsivengti pareigų vykdymui. Kitaip tariant, bet kokios valdžios institucijų klaidos padarymo riziką turi prisiimti patys patys būdami taisyklių susijusio asmens sąsaka, ypač kai nėra kito konfliktuojančio privataus intereso (žr. EŽTT 2010 m. gegužės 20 d. sprendimą byloje *Lelas prieš Kroatiją*, petijcijos Nr. 55555/08; 2009 m. birželio 11 d. sprendimą byloje *Trgo prieš Kroatiją*, petijcijos Nr. 35298/04; kt.). EŽTT yra nurodęs, kad sąžiningai besigalintys asmuo iš principo turi teisę pasikliauti valstybės ar viešų pareigūnų, kurie, panašiu, turi reikiamus įgaliojimus, tvirtinimais ir tuo, kad buvo laikytasi vidinių taisyklių ir procedūrų, nebent iš viešai prieinamų dokumentų (įstatymų ar įstatymų įgyvendinamųjų teisės aktų) aiškiai išplaukia arba asmuo žinojo ar turėjo žinoti, kad atitinkamas pareigūnas stokojo įgaliojimų, įteiskiai susaistyti valstybės“ (žr. EŽTT 2010 m. gegužės 20 d. sprendimą *Lelas prieš Kroatiją*, petijcijos Nr. 55555/08, 74 par.) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-94-969/2019, 49 punktus).
57. Kasacinis teismas yra išaiškėjęs, kad privatus asmuo neturi būti laikomas kaltu dėl neteisėtų valstybės institucijų aktų priėmimo, nebent konkrečių atvejų būtų nustatyta, kad jis žinojo arba turėjo žinoti, jog valstybės institucija ar pareigūnas veikia neteisėtai, tokiu atveju privatus asmuo kaltės įrodymų galėtų būti, pvz., aiškūs teisės aktų kėsinimo įtvirtinimas reguliavimas, kuris asmeniui buvo (turėjo būti) žinomas, privatus asmuo veiksmams ginčijamus valdžios institucijų aktų priėmimo metu, neteisėti sustarimai su valdžios atstovais ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [3K-3-101-469/2015](#); 2019 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-8-403/2019, 43 punktus; 2019 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-94-969/2019, 49 punktus).
58. Atsakovas J. I. kasacinio skundo nurodo, jog teismui nepagrįstai jį pripažino atsakingu už valstybės institucijų padarytas klaidas, jo teigimu, padarinių klaidų riziką turi kelti tik valstybei. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad atsakovo J. I. kaltės laipsnis sudaro 20 procentų. Tokių kaltės laipsnių teismas nustatė, remdamiesi dviem esminėmis aplinkybėmis: visų pirma, ta aplinkybė, kad atsakovui J. I. buvo žinomas išnuomoto valstybinės žemės sklypo naudojimo būdas ir pobūdis, jam taikytina specialioji naudojimo sąlyga, taip pat ir tai, jog valstybinės žemės nuomos sutartyje nenustatyta galimybė keisti išnuomoto žemės sklypo pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį, naudojimo būdą ir (ar) pobūdį ir statyti statinius, tai, kad nuomotojo sutikimas ginčo statinių statybai nebuvo gautas; antra, atsakovas J. I., 2004 m. birželio 28 d. sutartimi perėmęs ginčo žemės sklypo detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teises ir pareigas, turėdamas teisinį išsilaikinimą, suprato, kad ginčo sklypo planavimo tikslai, taip pat jo, kaip statytojo, vykdomi statybos darbai prieštarauja Trakų istorinio nacionalinio parko planavimo schemos bei Saugomų teritorijų įstatymo nuostatomis ir pažeidžia valstybinės žemės nuomos sutarties nuostatas.
59. Teisėjų kolegija sutinka su teismų padaryta išvada, kad aplinkybė, jog atsakovui J. I. buvo žinomas išnuomoto valstybinės žemės sklypo naudojimo būdas ir pobūdis, jam taikytina specialioji naudojimo sąlyga, jog valstybinės žemės nuomos sutartyje nenustatyta galimybė keisti išnuomoto žemės sklypo pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį, naudojimo būdą ir (ar) pobūdį ir statyti statinius, ir tai, kad nuomotojo sutikimas ginčo statinių statybai nebuvo gautas, turi reikšmės nustatant, ar šiam atsakovui kaip neteisėtos statybos statytojui turi kelti tam tikra neteisėtos statybos padarinių šalinimo našta. Be to, atsakovas J. I. Vilniaus apskrities viršininko 2004 m. birželio 15 d. raštu „Dėl detaliojo plano rengimo“ buvo įspėtas apie tai, kad, pakeitus žemės sklypo pagrindinę tikslinę naudojimo paskirtį, būdą ir (ar) pobūdį, sklypo nuomos taisyklė turi nutraukti žemės sklypo nuomos sutartį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-346/2010). Nepaisydamas to, atsakovas J. I. ėmėsi aktyvių veiksmų išnuomoto žemės sklypo pagrindinei tikslinei žemės naudojimo paskirčiai keisti, taip prisiimdamas tam tikrą riziką dėl neteisėtos statybos padarinių atsiradimo.
60. Tačiau teisėjų kolegija nesutinka su teismų padaryta išvada, kad tai, jog atsakovui J. I. buvo perduotos ginčo žemės sklypo detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teises ir pareigos, vadinasi, jis galėjo ir turėjo įvertinti, jog ginčo žemės sklypo detalūs planai prieštarauja Trakų istorinio nacionalinio parko planavimo schemos bei Saugomų teritorijų įstatymo nuostatomis, turi reikšmės nustatant, ar šiam atsakovui kaip neteisėtos statybos statytojui turi kelti tam tikra neteisėtos statybos padarinių šalinimo našta.
61. Visų pirma žemės sklypo detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teisių ir pareigų perdavimas privačiam asmeniui nereiškia, jog jam tenka ir atsakomybė dėl tokio parengto detaliojo plano atitikties teisės aktų reikalavimams. Organizatoriaus teisių perdavimas niekaip nesumažina ir nepanaikina kompetentingų subjektų atsakomybės užtikrinti žemės sklypo detaliojo teritorijų planavimo proceso ir atitinkamai vėliau statybą leidžiančio dokumento išdavimo teisėtumą.
62. Teritorijų planavimo įstatymo (įstatymo redakcija galiojusi sutarties dėl organizatoriaus teisių perdavimo sudarymo metu) 20 straipsnio 2 dalis nustatė, kad savivaldybė Vyriausybės nustatyta tvarka, atvejis ir sąlygomis gali sudaryti sutartį dėl detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teisių ir pareigų perdavimo žemės savininkui, valdytoviui ar naudotojui. Detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teisių ir pareigų perdavimo ir sutarties sudarymo ginčo sutarties sudarymo metu reguliavo Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 635 patvirtintas Detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teisių ir pareigų perdavimo ir sutarties sudarymo tvarkos aprašas. Šio aprašo 7 punktas, be kita ko, nustatė, kad detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teises ir pareigas gali būti perduodamos ir sutartis sudaroma, kai numatoma keisti žemės sklypo pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį, joje keitimui pritaria savivaldybės taryba ir toks keitimasis neprieštarauja galiojantiems savivaldybių teritorijų ir jų dalų (miestų, miestelių) bendriesiems ar specialiesiems planams, Lietuvos Respublikos įstatymams ir kitoms teisės aktams (Aprašo 7.2 punktas), bei keičiama žemės sklypo tvarkymo ir naudojimo režimas, jeigu toks keitimasis neprieštarauja galiojantiems savivaldybės lygmenų teritorijų planavimo dokumentams (Aprašo 7.4 punktas). Aprašo 8 ir 9 punktai apibrėžė asmenį, su kuriuo sudaryta sutartis dėl detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teisių ir pareigų perdavimo, teises ir pareigas, o 10 punktas – savivaldybės tarybos ar savivaldybės tarybos pavedimu savivaldybės administracijos direktoriaus funkcijų, susijusių su pateiktojo detaliojo plano patvirtinimu, vykdymą.
63. Taigi, nurodytas teisinis reguliavimas, o būtent nurodyti atvejai, kai detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teises ir pareigas apskritai gali būti perduodamos privatiems asmenims, ne tik patvirtina, kad detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teisių perdavimas nėra perduodamas kompetentingų institucijų atsakomybė už detaliojo teritorijų planavimo proceso teisėtumą užtikrinimą, bet atvirkščiai, vien ta aplinkybė, kad savivaldybė sudaro sutartį su privačiu asmeniu dėl žemės sklypo detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teisių ir pareigų perdavimo, pati savaime sudaro asmeniui teisėtą likę tikėtis, jog valstybinės žemės sklypo detalūs planai iš principo gali būti rengiamas ir jo rengimas yra įmanomas pagal galiojančių teisės aktų reikalavimus.
64. Kaip nurodė pirmosios instancijos teismas, 2004 m. birželio 28 d. detaliojo planavimo organizatoriaus teisių ir pareigų perdavimo sutartimi buvo nustatytas sutarties objektas – ginčo žemės sklypas, o planavimo tikslai – žemės sklypo tvarkymo ir naudojimo režimo, statybos reglamentu nustatymas, naudojant žemę pagal jos tikslinę paskirtį; ta pačia diena buvo sudaryta ginčo žemės sklypo dalinio pakeitimo planavimo užduotis, kuri patvirtinta J. I., suderinta su Trakų rajono savivaldybės administracijos Architektūros skyriumi bei pasirašyta ginčo teritorijų planavimo dokumento rengėjo Z. B.; 2004 m. liepos 9 d. Trakų rajono savivaldybė, Trakų istorinio nacionalinio parko direktoria, J. I. sudarė partnerystės sutartį, kuria šalys sutarė ikurti pažintinio turizmo objektą – apžvalgos aikštelę su vaiku poilsio parku ginčo žemės sklypo teritorijoje, o J. I. įsipareigojo ginčo žemės sklype pastatyti konkrečius statinius. Taigi galima daryti išvadą, kad ginčo žemės sklypo dalinio pakeitimo planavimo užduotis buvo nulemta pačios Trakų rajono savivaldybės ir jos administracijos sprendimais.
65. Antra, teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad atsakovui J. I. atsakomybė buvo įvertinta tokiu pačiu laipsniu kaip ir dviejų kompetentingų valstybės subjektų – TINP direktijos ir Vilniaus apskrities viršininko administracijos, kurios funkcijas nuo 2010 m. sausio 1 d. perėmė Inspekcija, atsakomybė, nors akivaizdu, kad būtent šie subjektai (o ypač TINP direktija) geriausiai žinojo ir turėjo žinoti, jog ginčo žemės sklypo detalūs planai prieštarauja Trakų istorinio nacionalinio parko planavimo schemos bei Saugomų teritorijų įstatymo nuostatomis, tačiau, nepaisydamas to, TINP direktija išdavė specialiąsias sąlygas ginčo detalajam planui rengti, suderinto detaliojo plano sprendinius, o Vilniaus apskrities viršininko administracija išdavė teigiamą patikrinimo išvadą dėl detaliojo plano tvirtinimo, kuri, be kita ko, lėmė tai, kad detaliojo plano dokumentas buvo teikiamas tvirtinti savivaldybės tarybai. Toks atsakomybės laipsnio nustatymas reikšia, kad privatus asmuo turi žinoti ir išmanyti teisės aktų reikalavimus lygiai taip pat kaip kompetentingi subjektai. Toks vertinimas neatitinka pirmiau nurodytos EŽTT praktikos, nes privačiam asmeniui yra perkeliama (bet jau iš dalies) kompetentingiems subjektams paskirta funkcija ir atsakomybė už ją. Kaip pirmiau minėta, EŽTT yra nurodęs, kad privatus asmuo atsakomybė galėtų kilti tuo atveju, jei iš viešai prieinamų dokumentų (įstatymų ar įstatymų įgyvendinamųjų teisės aktų) aiškiai išplaukia, kad asmuo žinojo ar turėjo žinoti, kad atitinkamas pareigūnas stokojo įgaliojimų „įteiskiai susaistyti valstybę“. Teisėjų kolegijos vertinimu, atsižvelgiant į tai, kad tik detaliojo plano rengimo procedūra, tiek ir statybą leidžiančio dokumento išdavimo procedūra buvo atliekama dalyvaujančiais įvairiems kompetentingiems subjektams, o ypač – TINP direktijai, kurie patvirtino šią procedūrą teisėtumą, nėra pagrindo daryti išvadą, kad viešai prieinami dokumentai aiškiai patvirtina, jog asmuo žinojo ar turėjo žinoti, kad atitinkamas pareigūnas stokojo įgaliojimų įteiskiai susaistyti valstybę.
66. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į pirmiau nurodytus argumentus, daro išvadą, kad bylą nagrinėję teismai nepagrįstai nustatė atsakovui J. I. atsakomybės laipsnį 20 procentų. Atsižvelgdama į šios nutarties 59 punkte išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija vertina, kad atsakovui J. I. atsakomybės laipsnis yra 10 procentų. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kad atsakovui J. I. atsakomybės laipsnis yra sumažinamas 10 procentų, nusprendžia, kad šiuo dydžiu turi būti padidintas Trakų rajono savivaldybės ir Trakų rajono savivaldybės administracijos atsakomybės laipsnis. Kaip išsamiai aptarė pirmosios instancijos teismas, būtent šiems subjektams teko esminės funkcijos ir didžiausia atsakomybė dėl parengto detaliojo plano atitikties teisės aktų reikalavimams ir statybą leidžiančio dokumento teisėtumui.
67. Atsakovė TINP direktija nurodo, kad teismai, nustatydami kaltų asmenų atsakomybės laipsnį, turėjo atsižvelgti į kaltų asmenų veiksmų eilumą, teisinę reikšmę teritorijų planavimo procese ir statybos leidimo išdavimo procese, t. v. nustatyti atliktų veiksmų seką, institucijų funkcijas, vertindami kiekvienos institucijos indėlį ir kokia anitini Inspekcijos bei kiekvieno atsakovo veiksmas lėmė neteisėtą sprendimų teritorijų planavimo procese priėmimą ir statybą leidžiančio dokumento išdavimą. Teisėjų kolegija šiuos TINP direktijos argumentus atmeta kaip neaparusius. Iš teismu priimtu procesiniu sprendimu akivaizdu, kad bylą nagrinėję teismai išsamiai vertino ir plačiai aptarė kiekvieno iš kompetentingų subjektų funkcijas, atsakomybę ir teisinę reikšmę tiek teritorijų planavimo procese, tiek ir statybą leidžiančio dokumento išdavimo procese.
68. Be to, nors TINP direktija teikia argumentus dėl netinkamo kaltų atsakomybės laipsnio nustatymo, niekaip nepagrindžia, koks TINP direktijos atsakomybės laipsnis turėtų būti nustatytas, jei, kaip nurodo TINP direktija, būtų tinkamai įvertintos visos teisinės aplinkybės. Iš atsakovės pateiktų argumentų logikos galima surasti, kad atsakovė laikosi pozicijos, jog iš anksčiau neturėtų atsakovi ar jos atsakomybės laipsnis turėtų būti mažesnis atsižvelgiant vien į tai, kad net jei TINP direktija ir priėmė tam tikrus neteisėtus sprendinius, tie nebuvo galutinai detaliojo plano patvirtinimo ir statybą leidžiančio dokumento išdavimo procese. Vis dėlto teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad, kaip ir nurodo pati TINP direktija, teritorijų planavimo ir statybą leidžiančio dokumento išdavimo procesas yra nuoseklus iš tam tikrų kompetentingų subjektų atliekamų veiksmų susidedantis sisteminis procesas, kuriame kiekvienas subjektas vykdo atitinkamas jam teisiškai priskirtas funkcijas ir turi atitinkamą atsakomybę. Kiekvieno subjekto veiksmas šiame procese tam tikra anitini turi įtakos galutiniam šio proceso rezultatui – atitinkamo detaliojo plano patvirtinimui ir statybą leidžiančio dokumento išdavimui. Kai nustatė teismai, TINP direktija išdavė specialiąsias sąlygas ginčo žemės sklypo detaliojo plano rengimui, taip pat direktijos atstovai davėvo Nuotatinę statybos komisioje, o jos derinimo protokolais, kuriems orientuoti ir direktoria, buvo suderinti teritorijų planavimo dokumentai ir statinių techniniai projektai. Be to, šiuo atveju itin reikšminga yra tai, kad TINP direktija yra subjektas, kuriam paskirta speciali funkcija aiškiai nukreipta būtent į Trakų istorinio nacionalinio parko naudojimą pagal paskirtį ir jo apsaugą užtikrinimą, todėl, kaip minėta, iš atsakovės geriausiai žinojo ir turėjo žinoti, kad ginčo žemės sklypo detalūs planai prieštarauja Trakų istorinio nacionalinio parko planavimo schemos bei Saugomų teritorijų įstatymo nuostatomis.

Dėl detaliojo plano projekto rengėjo pareigos prisidėti prie statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo kompensavimo (ne)buvimą

69. Ieškovė nagrinėjamoje byloje įrodinėja, kad pareiga prisidėti prie statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo kompensavimo tenka ir detaliojo plano sprendinius parengusiems asmenims, o konkrečiai – nagrinėjamoje byloje ginčo sklypo dalinio pakeitimo projekto sprendinius parengusiui Z. B.
70. Bylą nagrinėję teismai nusprendė, kad teritorijų planavimo dokumento rengėjo atsakomybę eliminuoja Teritorijų planavimo įstatymo (redakcija, galiojusi pripažinti neteisėtą detaliojo plano rengimo metu) 27 straipsnio nuostata, jog prieš teikiant tvirtinti bendrojo, specialiojo ir detaliojo teritorijų planavimo dokumentų sprendinius turi būti nustatyta tvarka apsaugoti, suderinti su atitinkamo lygmens galiojančiais teritorijų planavimo dokumentais, registruotais teritorijų planavimo dokumentų registre, bei turi turėti planavimo sąlygas išdavusių institucijų motyvuotas išvadas dėl parengtų teritorijų planavimo dokumentų sprendinių derinimo; patikrinti valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą

atliekančioje institucijoje.

71. Ieškovė su tokia teismų pozicija nesutinka, grįsdama tuo, kad teismai nepagrįstai atsakomybę teritorijų planavimo ir statybos teisiniuose santykiuose perkela vien tik viešojo administravimo subjektams. Ieškovės teigimu, detaliojo plano rengėjai yra rinkos profesionalai, jiems keliami aukšti kvalifikacijos reikalavimai. Būtent jie atlieka situacijos analizę ir yra geriausiai įsigilinę į atitinkamo dokumento turinį, laiko prasme ilgiausiai dalyvauja detaliojo plano rengimo procese, tuo tarpu administracinių sprendimų priėmimo procesai yra trumpi ir iš esmės parengti būtent pagal planų rengėjo parengtą planą.
72. Teisėjų kolegija nurodytus ieškovės argumentus laiko nepagrįstais. Visų pirma teisėjų kolegija pažymi, kad nagrinėjamoje byloje sprendžiamas klausimas dėl Statybos įstatymo 28¹ straipsnio 2 dalies 1 punkte (šiuo metu galiojančio Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1 punkto) nustatytą neteisėtus statybos padarinių šalinimo. Kaip nurodyta pirmiau šioje nutartyje, sisteminė Statybos įstatymo analizė patvirtina, kad kaltų asmenų sąvoka Statybos įstatymo 28¹ straipsnio 2 dalies 1 punkto kontekste apima kompetentingas institucijas, dalvavusias statybą leidžiančio dokumento išdavimo procese (pagal įstatymą statybą leidžiančio dokumento išdavimo procese turinčioms tiek pritarimo funkciją, tiek ir konkretaus dokumento išdavimo funkciją). Nei pagal Statybos, nei pagal Teritorijų planavimo įstatymą detaliojo plano sprendinius parengę asmenys nėra laikomi kompetentingomis institucijomis, dalyvaujančiomis statybą leidžiančio dokumento išdavimo procese.
73. Teisėjų kolegija sutinka su ieškovės argumentais, kad teisinis regulavimas nustato atitinkamus reikalavimus detaliojo plano rengėjams. Teritorijų planavimo ir statybos teisiniai santykiai yra kompleksiniai teisiniai santykiai, susiję ne tik su privačių statytojų tikslų įgyvendinimu, bet ir su viešaisiais tikslais bei trečiųjų asmenų interesais. Todėl tokiais teisės aktuose nustatyti reikalavimai siekiama užtikrinti paslaugų teikimo kokybę ir trečiųjų asmenų, pasitelkiančių projekto rengėjų atitinkamoms užduotims atlikti, interesus bei pačios visuomenės interesus turėti kokybišką teritorijų planavimo procesą. Vien ta aplinkybė, kad detaliojo plano rengėjai yra rinkos profesionalai, jiems keliami aukšti kvalifikacijos reikalavimai, būtent jie atlieka situacijos analizę ir yra geriausiai įsigilinę į atitinkamo dokumento turinį, laiko prasme ilgiausiai dalyvauja detaliojo plano rengimo procese, nereiškia, kad projekto rengėjai yra patikėtos tam tikros valstybinės funkcijos. Kad ir kokių lygų profesionalai būtų projekto rengėjai, tai negali eliminuoti kompetentingų institucijų atsakomybės už teritorijų planavimo ir statybą leidžiančio dokumento teisejumo procesą. Būtent kompetentingos institucijos turi pareigą savo veiklą vykdyti taip, kad jų veiksmams ir sprendimams turėtų atitikti teisės normų reikalavimus. Net jeigu kompetentingos institucijos stokoja išteklų ar laiko teisėtoms sprendimams priimti, tokia situacija vertintina kaip valstybės klaida, o valstybės klaidos, kaip minėta, negali būti taisomos privačių asmenų sąskaita.
74. Teisėjų kolegija pažymi, kad jei projekto rengėjas pažeidžia teisės aktuose jam nustatytas pareigas ir reikalavimus, jam gali kilti viešosios teisės normomis nustatyta atsakomybė, sutartinė atsakomybė ar, remiantis bendraisiais pagrindais, – ir deliktinė atsakomybė. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad atsakovas J. I. detaliojo plano rengėjas Z. B. pasitelkę detaliojo planavimo darbus, sudaręs su ja sutartį. Detaliojo plano rengėjas sutartinį įsipareigojimą detaliojo planavimo organizatoriui J. I. atlikti sutartus darbus laikydami ne tik planavimo užduoties, bet ir teisės aktų nustatytų reikalavimų. Taigi, tuo atveju, jei detaliojo plano rengėjas netinkamai įvykdė sutartinis įsipareigojimus, tai kyla atitinkama sutartinė atsakomybė. Tačiau nei sutartinės, nei deliktinės detaliojo plano projekto rengėjos atsakomybės bendraisiais pagrindais (CPK 6.263 straipsnis) klausimas nekeliamas nagrinėjamoje byloje.
75. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad pirmiau nurodyta išvada, jog kaltų asmenų sąvoka neapima detaliojo plano rengėjo, atitinka ir kasacinio teismo poziciją, kad tuo atveju, kai ginčijami administraciniai aktai dėl žemės sklypo kadastrinių matavimų pakeitimo, asmenys, tiek žemės sklypo kadastrinių matavimų paslaugas, nėra laikomi byloje dalyvaujančiais asmenimis. Kasacinis teismas, sprendžiamas klausima dėl žemės sklypo kadastrinio matavimo dokumentus sudariusiu asmeniu procesinės padėties, kai ginčijami kadastrinių matavimų paėmimo priimtą administraciniai aktai, darantys įtaką asmeniui nusovybės teisėms, nurodė, kad šiuo asmeniu sudaryti dokumentai teisiu ir pareizių asmeniui nenustato, o pagal reikiamus reikalavimus dėl administracinių aktų nustatytų teisiu ir pareizių turi atsakyti ne jie, o šiuos aktus priėmusios institucijos, todėl nėra teisinio pagrindo kadastrinius matavimus atliksiu ir atitinkamus dokumentus sudariusiu asmeniu pataukti kaip atsakovu, taip pat nėra pagrindo šiuo asmeniu įtraukti į bylą kaip suinteresuotą asmenį, kadangi nėra jų teisinio suinteresuotumo dėl ginčo dalyko – asmeniui nustatytų teisių ir pareigų ar jų vykdymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-304-695/2019, 80 punktas).

Dėl Inspekcijai, kaip apskrities viršininko funkcijas perėmusiam subjektui, tenkančios pareigos prisidėti prie statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo kompensavimo (ne)buvimo

76. Byloje nustates, kad detaliojo teritorijų planavimo dokumento, sudariusio prielaidas neteisėtai statybai, patikrinimą atliko ir 2004 m. lapkričio 10 d. teritorijų planavimo dokumento patikrinimo aktą Nr. 534 su teigiamu patikrinimo išvada parengė Vilniaus apskrities viršininko administracija, kurios teisės ir pareigos, susijusias su teritorijų planavimu ir statybos valstybine priežiūra, nuo 2010 m. sausio 1 d., vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 1787 „Dėl apskričių viršininkų administracijų likvidacinių komisijų sudarymo ir veiksmų likviduojant apskričių viršininkų administracijas“ 3.3 punktu, perėmė Inspekcija, pirmosios instancijos teismas pareigą Inspekcijai atitinkama dalimi prisidėti prie neteisėtus statybos padarinių šalinimo kompensavimo, o apeliacinės instancijos teismas šios sprendimo dalies nepakeitė.
77. Teisėjų kolegija su teismų padaryta išvada, kad Inspekcija perėmė Vilniaus apskrities viršininko administracijos funkcijas, tačiau nesutinka, kad perėmė ir teisės bei pareigas. Be to, Inspekcijos teigimu, pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 23 d. nutarimo Nr. 1787 „Dėl apskričių viršininkų administracijų likvidacinių komisijų sudarymo ir veiksmų likviduojant apskričių viršininkų administracijas“ 3.3 punktu, perėmė Inspekcija, pirmosios instancijos teismas pareigą Inspekcijai atitinkama dalimi prisidėti prie neteisėtus statybos padarinių šalinimo kompensavimo, o apeliacinės instancijos teismas šios sprendimo dalies nepakeitė.
78. Teisėjų kolegija neturi pagrindo sutikti su tokia Inspekcijos pozicija. Teisėjų kolegijos vertinimu, teismai, atsižvelgdami į aplinkybių visumą, t. y. į tai, kad Inspekcija perėmė apskričių viršininkų funkcijas, kad ji, esant ginčams dėl apskričių viršininkų priimtų sprendimų atliekant statybos valstybinę priežiūrą, savivaldybės bendrojo, specialiojo teritorijų planavimo dokumentų, detaliųjų planų valstybinę priežiūrą funkcijas, yra įgalota atstovauti valstybei, o valstybė į nagrinėjamą bylą nėra įtraukta. Pažymėtina, kad Inspekcija kvestionuoja tik pačios pareigos jai nustatymą, tačiau netekia argumentų dėl paties statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo kompensavimo dydžio nustatymo.
79. Inspekcijai, be kita ko, pareikšus reikalavimą dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo naštos paskirstymo, teismas turėjo pagrindo dalį naštos priskirti ir Inspekcijai kaip Vilniaus apskrities viršininko administracijos funkcijas perėmusiai institucijai. Be to, pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutartįje civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-915/2018 34 punkte suformuluotą teisės aiškinimo taisyklę, taikant neteisėtus statybos teisinius padarinius, turi būti nustatomi dėl neteisėto statybos išdavimo kalti asmenys, nustatantys jų atsakomybės lūpsnis ir sprendžiamą dėl proporcingos statybos padarinių šalinimo naštos paskirstymo. Taigi, teismas privoleo *ex officio* (pagal pareigas) spręsti nurodytus klausimus net ir nesant pareikšto atitinkamo šalių reikalavimo. Dėl to nepagrįstas ieškovės ir atsakovo J. I. teiginys, kad paskirsčius statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo našta visiems kaltiems asmenims, buvo pažeistas CPK 265 straipsnio 2 dalyje nustatytas draudimas sprendime peržengti byloje pareikštų reikalavimų ribas.
80. Inspekcija, pareikšusi reikalavimą dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo naštos paskirstymo, žinodama esant konstatuotoms Vilniaus apskrities viršininko administracijos neteisėtus veiksmus, turėjo suprasti ir tikimybę, kad dalis naštos jai gali tekti kaip institucijai, perėmusiai Vilniaus apskrities viršininko administracijos funkcijas. Dėl to Inspekcija nepagrįstai teigia, kad ji negalėjo įgyvendinti vieno esminių civilinio proceso principų – nungryniškumo principo, pateikti atitinkamą įrodymų ir argumentų. Iš pirmosios instancijos teismo sprendimo matyti, kad teismo posėdžio metu ieškovės atstovė pasisakė dėl Vilniaus apskrities viršininko administracijos teritorijų planavimo dokumento patikrinimo akte pateiktamos išvados vertinimo, teigdamas, kad ji yra tik rekomendacinio pobūdžio siūlymas. Tai patvirtina, kad ji turėjo galimybės pasinaudoti savo procesinėmis teisėmis ir jomis faktiškai naudojosi.

Dėl draudimo priimti sąlyginius sprendimus (ne)pažeidimo

81. Atsakovas J. I. kasaciniu skundu teigia, kad teismai, nurodydami statinio griovimo išlaidų finansinę našta procentais, tačiau nenustatydami nei absoliučios statinio griovimo išlaidų sumos, nei jos apskaičiavimo būdo, priėmė sąlyginį sprendimą, taip pažeisdami CPK 267 straipsnio nuostatas.
82. CPK 267 straipsnis nustato, kad neleidžiama priimti sprendimų, kurių įvykdymas priklauso nuo tam tikros sąlygos atsiradimo arba neatsiradimo, išskyrus nurodytą CPK 262 straipsnio 1 dalyje. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad pagal CPK 267 straipsnį draudžiama priimti sąlyginius sprendimus, sprendimai turi būti besąlyginiai. Sąlyginiai sprendimai negali būti priimami, nes jais neišsprendžiamas tarp šalių kilęs ginčas ir tuo taip pat paneigiamas teismo sprendimo privalomumo principas (CPK 18 straipsnis). Aptariamam draudimas taikomas ir privirstinio vykdymo nereikalaujantiems sprendimams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-390-701/2018, 35 punktas).
83. Nagrinėjamo atveju bylą nagrinėję teismai nustatė kaltų dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo asmenų atsakomybės lūpsnį ir įpareigojo J. I. proporcingai pagal nustatytą atsakomybės lūpsnį kaltų asmenų lėšomis vykdyti teismo sprendimą ir per teismą nustatytą terminą ir nustatytą būdą pašalinti neteisėtus statybos padarinius, t. y. nugriauti atitinkamus statinius ir sutvarkyti statybvietę. Teismai kartu nustatė, kad J. I. neįvykdė nurodyto įpareigojimo, Inspekcija turi teisę pati nugriauti nurodytus statinius ir sutvarkyti statybvietę, reikiamas išlaidas išieškoti iš nustatytų kaltų dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo asmenų proporcingai pagal nustatytą jų atsakomybės lūpsnį.
84. Kaip nurodyta pirmiau šioje nutartyje, statytojo (užsakovo) pareiga pašalinti neteisėtus statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinius, be kita ko, apima iniciatyvos, organizacinius, įskaitant sąnaudų apskaičiavimo, faktinio statinio nuzeriavimo organizavimo, komunikavimo su teismo sprendimu nustatytas kaitas dėl tokios neteisėtus statybos asmenimis dėl finansavimo pareigos įvykdymo ir kt. tokios pareigos įgyvendinimo aspektus, tuo tarpu kompetentingoms institucijoms tenka pareiga prisidėti prie neteisėtus statybos padarinių šalinimo kompensavimo. Teisėjų kolegijos vertinimu, teismai aiškiai ir besąlygiškai apibrėžė atsakovo J. I. pareigą pašalinti neteisėtus statybos padarinius bei atitinkamą kompetentingų subjektų, dalyvavusių statybą leidžiančio dokumento išdavimo procese, pareigą finansškai prisidėti prie neteisėtus statybos padarinių šalinimo ir jos apimtį – kiekvieno kalto dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo asmens finansinis statinio griovimo ir statybvietės sutvarkymo indėlis bus lygus nustatytos kaltės lūpsniui. Išreikštam teismo sprendime nurodyta procentine išraiška. Teismo sprendime nėra nurodyta jokių papildomų sąlygų, kurios gali turėti įtaką teismo sprendimo vykdymui, tokių sąlygų nenurodė ir atsakovas J. I., nors ir teigia, kad buvo priimtas sąlyginis sprendimas.
85. Kaip teisingai nurodė apeliacinės instancijos teismas, dėl nuolat kintančių statybos darbų kainų nėra galimybės nustatyti tikslios statiniams griauti reikalingos sumos. Be to, kompetentingų institucijų pareigos prisidėti prie neteisėtus statybos padarinių šalinimo kompensavimo apimties nustatymas procentiniu dydžiu geriausiai atitinka tiek paties statytojo (ar kitų asmenų, kuriuos teismas įpareigoja pašalinti neteisėtus statybos padarinius), tiek ir kaltų kompetencijų subjektų interesus, atsižvelgiant į tai, kad tuo atveju, jei statybos darbu kaina išaugtų, statytojui (užsakovui) ar kitiems asmenims, teismo sprendimu įpareigotam nugriauti statinį ir sutvarkyti statybvietę, būtų užkrinta adekvati ir proporcinga kompensacija, tuo tarpu jei statybos darbų kaina sumažėtų, kalti asmenys nebūtų įpareigoti kompensuoti per didelį statinio griovimo ir statybvietės sutvarkymo išlaidų.
86. Ta aplinkybė, kad tarp J. I. ir kompetentingų institucijų galimai gali kilti nesutarimų dėl statinio griovimo ir statybvietės sutvarkymo išlaidų apskaičiavimo, nelemia teismo sprendimo kvalifikavimo kaip sąlyginio sprendimo. Be to, teismo sprendime nurodytas alternatyvus teismo sprendimo įvykdymo būdas užtikrina, kad įteig J. I. dėl kokių nors priežasčių neįvykdys teismo sprendime nurodyto įpareigojimo, Inspekcija pati turi teisę nugriauti neteisėtai pastatytus statinius ir sutvarkyti statybvietę. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, teismų sprendimas yra išspręstas tarp šalių kilęs ginčas ir jais nepaneigiamas teismo sprendimo privalomumo principas.

Dėl CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punkte nustatyto absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo taikymo nagrinėjamoje byloje

87. Atsakovės TINP direktybos nuomone, įvykdžius teismo sprendime nustatytą įpareigojimą nugriauti neteisėtus statinius, atsakovės – valstybės institucijos – igis reikalavimo teisę reikalauja žalos atlyginimo iš institucijų darbuotojų ir valstybės tarmatų, dėl kurių kaltės buvo priimti neteisėti institucijų sprendimai, sudarę prielaidas neteisėtai statybai. Dėl to tokie darbuotojai ir valstybės tarmatų turi būti įtraukti dalyvauti byloje, o to neatlikę, teismai iš esmės nusprendė dėl neįtrauktų į bylą asmenų teisių ir pareigų, todėl konstatuotinas CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punkte nurodytas absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindas.
88. Pagal CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punktą absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindu yra pripažįstamas toks atvejis, kai pirmosios instancijos teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialinių teisių ir pareigų.
89. Įgyvendinant asmens tiesioginio dalyvavimo teismo procese principą, įstatyme draudžiama teismui nagrinėjant bylą spręsti klausimus dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teisių ar pareigų (CPK 266 straipsnis). Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad absoliutaus teismo sprendimo negaliojimo pagrindas pagal CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punktą yra ne visais atvejais, kai teismas neįtraukia į procesą visų teisiškai suinteresuotųjų turinčių asmenų, o tik tais, kai tai susiję su statymu nurodytais padariniais – sprendimu (nutartimi) turi būti nuspręsta ir dėl tokių asmenų. Nusprendimas suprantamas kaip teisių ar pareigų asmeniui nustatymas, pripažinimas, pakeitimas, panaikinimas ar kitoks nusprendimas, kuris turi įtakos neįtraukto dalyvauti byloje asmens teisinei padėčiai ar padariniams. Sprendimu CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punkto prasme turi būti paveiktos nedalyvaujančio byloje asmens materialiosios teisės ir pareigos, be to, įtaką šioms teisėms ir pareigoms turi būti tiesioginė – sprendimu turi būti modifikuota asmens teisė padėti, t. y. nustatytos, pripažintos, pakeistos, panaikintos (ir pan.) materialiosios teisės ar pareigos. Tik kartu egzistuojant šioms dviem sąlygoms, gali būti konstatuotas aptariamasis sprendimo negaliojimo pagrindas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-323-695/2019, 58 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
90. Nagrinėjamoje byloje teismai, analizuodami bylos duomenis ir darydami faktines išvadas, nusprendė dėl atsakovės TINP direktybos nurodomų byloje nedalyvavusių asmenų teisių ir pareigų atsiradimo, pakeitimo ar panaikinimo. Šių argumentų pagrindu teisėjų kolegija konstatuoja, kad nėra pagrindo teigti, jog pirmosios ir (ar) apeliacinės instancijos teismai pažeidė CPK 266 straipsnio nuostatas.

Dėl žodinio proceso

91. CPK 356 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendroji taisyklė, kad kasacinė byla nagrinėjama rašytinio proceso tvarka. Įstatymu taip pat nustatyta teismo diskrecija nuspręsti dėl bylos nagrinėjimo žodinio proceso tvarka, kai tai yra būtina (CPK 356 straipsnio 2 dalis), ji gali būti įgyvendinama tiek teismo, tiek šalių iniciatyva.
92. Šalys gali pateikti motyvuotą prašymą nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka, tačiau šis teismui nėra privalomas. Šalys, teikdamos prašymą nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka, turi jį pagrįsti, nurodydamos išimtinės aplinkybes, dėl kurių būtinas žodinis bylos nagrinėjimas, o teismas sprendžia, kiek pateikti argumentai reikšmingi ir ar jie pagrindžia poreikį nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka.
93. Atsakovas J. I. kasaciniame teisme pateiktą prašymą prašė bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka, teigdamas, kad to reikia ieškovo ir atsakovo sutapties buvimo negalimumui pagrįsti, nes ši byla pradėta pagal valstybei atstovaujančio prokuroro (procesinio ieškovo) ieškinį kitiems valstybės atstovams (procesiniams atsakovams), t. y. sutapus ieškoviui ir atsakovui.
94. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad nagrinėjama civilinė byla dėl statybą pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo pradėta ne pagal prokurorą, bet pagal ieškovės Inspekcijos ieškinį. Teisėjų kolegija, būtinumo skirti žodinį bylos nagrinėjimą egzistavimo aspektu įvertinusi nagrinėjamą bylą, pateiktą atsakovo prašymą, atsižvelgdama į tai, kad šalių teisė būti išklaustoms buvo įgyvendinta tiek bylą nagrinėjant žodinio proceso tvarka pirmosios instancijos teisme, tiek joms teikiant procesinius dokumentus apeliacinės instancijos ir kasaciniam teismams, konstatuoja, kad būtinumo skirti žodinį bylos nagrinėjimą nenustatyta. Dėl to nurodytas atsakovo prašymas netenkintinas, byla pagal CPK 356 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą bendrąją taisyklę kasaciniame teisme nagrinėjama rašytinio proceso tvarka.

Dėl bylos baigties, sprendimo vykdymo sustabdymo teisiųjų pasekmių ir bylinėjimosi išlaidų

95. Teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau išdėstytais argumentais, nusprendžia, kad atsakovo J. I. argumentai iš dalies laikytini pagrįstais, todėl jo kasacinis skundas iš dalies tenkinamas, o Inspekcijos ir TINP direktybos kasaciniai skundai

atmetami.

96. Teisėjų kolegijai konstatavus, kad atsakovo J. I. atsakomybės laipsnis yra 10 procentų ir kad šiuo dydžiu turi būti padidinamas Trakų rajono savivaldybės ir Trakų rajono savivaldybės administracijos atsakomybės laipsnis (šios nutarties 66 punktas), yra pagrindas šia apimtini pakeisti apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kuria palikta nepakeista pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis, kuria nustatytas J. I. ir kitų kaltų asmenų atsakomybės laipsnis.
97. Apeliacinės instancijos teismas išaiškino, kad 2013 m. lapkričio 13 d. sprendimu civilinėje byloje [Nr. 2-77-231/2013](#) nustatytas vienerių metų sprendimo įvykdymo terminas skaičiuojamas nuo apeliacinės instancijos teismo nutarties paskelbimo dienos – 2020 m. vasario 11 d. Kasacinio teismo 2020 m. gegužės 20 d. nutartimi Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. balandžio 8 d. sprendimo ir Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. vasario 11 d. nutarties vykdymas buvo sustabdytas tol, kol byla bus išnagrinėta kasacine tvarka. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija nusprendžia, kad yra pagrindas išaiškinti, jog 2013 m. lapkričio 13 d. sprendimu civilinėje byloje [Nr. 2-77-231/2013](#) nustatytas vienerių metų sprendimo įvykdymo terminas skaičiuojamas nuo šios nutarties paskelbimo dienos – 2020 m. gruodžio 16 d.
98. Pakeitus teismų procesinius sprendimus, persikirstomos šalių pirmosios instancijos teisme ir apeliacinės instancijos teisme patirtos bylinėjimosi išlaidos proporcingai patenkinamiems ir atmestiems ieškinio reikalavimams ([CPK 93 straipsnis](#)).
99. Byloje atnaujinus procesą, buvo sprendžiama dėl šalių atsakomybės, šalinant neteisėtus statybos padarinius, paskirstymo. Pirmosios instancijos teismas, nustatęs šalių atsakomybės laipsnį procentine išraiška, pagal tai šalims paskirtė bylinėjimosi išlaidas, todėl, pakeičiant atsakomybės laipsnio dvi atitinkamai persikirstomos bylinėjimosi išlaidos. Atsakovo J. I. atsakomybės laipsni sumažinus nuo 20 iki 10 procentų, t. y. perpus, ir padidinus Trakų rajono savivaldybės bei Trakų rajono savivaldybės administracijos atsakomybės laipsnį nuo 40 iki 50 procentų, tokiu pat mastu keičiamas jiems tenkančių bylinėjimosi išlaidų atlyginimo dydis.
100. Pirmosios instancijos teismo sprendimu ieškovei iš atsakovo J. I. priteista 6,30 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo suma mažinama iki 3,15 Eur, o iš atsakovų Trakų rajono savivaldybės ir Trakų rajono savivaldybės administracijos priteista 12,59 Eur suma padidinama iki 15,74 Eur. Atitinkamai nuo 227,41 Eur iki 224,26 Eur mažinama iš ieškovės atsakovei Trakų rajono savivaldybės administracijai priteista bylinėjimosi išlaidų suma, gauta pirmosios instancijos teismui įskačius šių šalių tarpusavio bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
101. Apeliacinės instancijos teisme atsakovas J. I. sumokėjo 50 Eur, o kasaciniame teisme – 75 Eur žyminio mokesčio, todėl jam iš ieškovės priteistinas pusės šių bylinėjimosi išlaidų atlyginimas – 62,50 Eur.
102. Atsakovė TINP direkcija prašo priteisti bylinėjimosi išlaidų, patirtų parengiant kasacinį skundą ir atsiliepimus į kitų bylos šalių kasacinius skundus, atlyginimą. Kadangi atsakovės TINP direkcijos kasacinis skundas netenkinamas, bylinėjimosi išlaidų, patirtų jį parengiant, atlyginimas nepriteisiamas. Atmetus ieškovės kasacinį skundą, atsakovei TINP direkcijai priteistinas 1936 Eur išlaidų, patirtų parengiant atsiliepimą į ieškovės kasacinį skundą, atlyginimas. Perpus sumažinus atsakovui J. I. tenkančios atsakomybės dėl neteisėtus statybos laipsnį, taip iš dalies sutinkant su jo kasacinio skundo argumentu, kad valstybės padarvų klaidų rizika turėtų tekti valstybei, atsakovei TINP direkcijai iš J. I. priteistinas pusės išlaidų, patirtų parengiant atsiliepimą į J. I. kasacinį skundą (1452 Eur : 2 = 726 Eur), atlyginimas. Nurodyti bylinėjimosi išlaidų dydžiai neviršija maksimalaus užmokesčio dydžio, kuri rekomenduojama priteisti pagal Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu (redakcija, galiojanti nuo 2015 m. kovo 20 d.) patvirtintas Rekomendacijas dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio. Advokato susipažinimas su bylos medžiaga, siekiant parengti kasacinį skundą ir atsiliepimus į kasacinius skundus, yra šių procesinių dokumentų parengimo paslaugos dalis, todėl pagal nurodytą Rekomendacijų 8.20 punktą už ją atskirai neatlyginama.
103. Kasaciniame teisme patirta 15,15 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 30 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu). Atsižvelgiant į šios bylos baigtį, iš atsakovo J. I. priteistina 2,52 Eur, o iš ieškovės ir atsakovės TINP direkcijos – po 6,31 Eur nurodytų išlaidų atlyginimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 2 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Pakeisti Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. vasario 11 d. nutarties dalį, kuria paliktos nepakeistos Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. balandžio 8 d. sprendimo dalys, kuriomis nustatytas kaltų asmenų atsakomybės laipsnis ir paskirstytos bylinėjimosi išlaidos, bei šią nutarties dalį išdėstyti taip:

„Pakeisti Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. balandžio 8 d. sprendimo dalis, kuriomis nustatytas kaltų asmenų atsakomybės laipsnis ir paskirstytos bylinėjimosi išlaidos, bei šias dalis išdėstyti taip: Kaltais dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo asmenimis pagal Statybos įstatymo 28° straipsnio 2 dalies 1 punktą (2011 m. gegužės 26 d. įstatymo Nr. XI-1427 redakcija) pripažinti Trakų rajono savivaldybę ir Trakų rajono savivaldybės administraciją, kurių atsakomybės laipsnis sudaro 40 procentų, J. I., kurio atsakomybės laipsnis sudaro 10 procentų, Trakų istorinį nacionalinį parką, kurio atsakomybės laipsnis sudaro 20 procentų, bei Valstybinę teritorijų planavimo ir statybos inspekciją prie Aplinkos ministerijos, kurios atsakomybės laipsnis sudaro 20 procentų.

Priteisti iš J. I. 3,15 Eur (tris Eur 15 ct) bylinėjimosi išlaidų Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai prie Aplinkos ministerijos.

Priteisti iš Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos 224,26 Eur (du šimtus dvidešimt keturis Eur 26 ct) bylinėjimosi išlaidų Trakų rajono savivaldybės administracijai.

Kitas Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. balandžio 8 d. sprendimo dalis palikti nepakeistas.

Kitą Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. vasario 11 d. nutarties dalį palikti nepakeistą.

Priteisti iš J. I. 726 (septynis šimtus dvidešimt šešis) Eur bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme atlyginimo Trakų istorinio nacionalinio parko direkcijai.

Priteisti iš Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos 1936 (vieną tūkstantį devynis šimtus trisdešimt šešis Eur) Eur bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme atlyginimo Trakų istorinio nacionalinio parko direkcijai.

Priteisti iš Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos 62,50 Eur (šešiasdešimt du Eur 50 ct) žyminio mokesčio, sumokėto apeliacinės instancijos ir kasaciniame teismuose, J. I.

Priteisti iš J. I. 2,52 Eur (du Eur 52 ct), o iš Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos ir Trakų istorinio nacionalinio parko direkcijos – po 6,31 Eur (šešis Eur 31 ct) išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, atlyginimo valstybei. Ši suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą, įmokos kodas – 5660.

Išaiškinti, kad 2013 m. lapkričio 13 d. sprendimu civilinėje byloje [Nr. 2-77-231/2013](#) nustatytas vienerių metų sprendimo įvykdymo terminas skaičiuojamas nuo šios nutarties paskelbimo dienos – 2020 m. gruodžio 16 d.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai
Ambrasaitė-Balynienė

Bublienė

Janavičiūtė